ISSN 1392-4567

RIZIKOS [FAKTORIUS]

2014 BALANDIS/Nr.1

Žurnalas apie saugos ir rizikos valdymo technologijas

- Naujienos
- Elektroninė sauga
- Saugos tarnybos
- Priešgaisrinė sauga

PARODŲ KALENDORIUS

BALANDIS

Paroda SECUREX
Balandžio 8–11 d., Poznanė [Lenkija].

Paroda MIPS
Balandžio 14–17 d., Maskva [Rusija].

GEGUŽĖ

13-oji tarptautinė Azijos saugos sistemų paroda ASIAN SECURITEX 2014
Gegužės 7–9 d., Honkongo konferencijų ir parodų centras [Honkongas].

IFSEC South Africa 2014
Vaizdo stebėjimo sistemų, cheminių, biologinių, radiologinių ir branduolinių (CBRN) elementų aptikimo įrangos, vartų automatikos, prieigos kontrolės, garso, vaizdo bei IP sprendimų namams ir kt. paroda.
Gegužės 13–15 d., Gallagherio konferencijų centras, Johanesburgas, Gautengas [Pietų Afrikos Respublika].

BIRŽELIS

10-oji tarptautinė priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo technikos paroda EDURA
Birželio 12–14 d., Kelcai [Lenkija].

Paroda IFSEC INTERNATIONAL
Birželio 17–19 d., Londonas, „ExCeL“ [Anglija].

LIEPA

Paroda SECUTECH
Liepos 3–5 d., Bankokas [Tailandas].

RUGPJŪTIS

Tarptautinė priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo sistemų paroda CONFERENCE AND EXPO
Rugpjūčio 13–16 d., Dalaso konferencijų centras [JAV].

RUGSĖJIS

Paroda APSAUGA. SAUGUMAS. PRIEŠGAISRINĖ SAUGA
Rugsėjo 2–4 d., Krasnodaras, Kubanės parodų centras [Rusija].

Nacionalinio saugumo tarybos kongresas ir paroda NATIONAL SAFETY COUNCIL CONGRESS & EXPOSITION
Rugsėjo 15–17 d., San Diegas [JAV].

6-oji tarptautinė apsaugos, saugumo, priešgaisrinės, pastatų automatinių sistemų ir policijos įrangos paroda
Rugsėjo 18–20 d., Almata, „Baluana Sholak“ parodų centras [Kazachstanas].

Apsaugos, gaisrų ir avarinio gelbėjimosi sistemų paroda
Rugsėjo 18–21 d., Stambulo parodų centras [Turkija].

Paroda FIRETECH 2014
Rugsėjo 23–25 d., Kijevas, IEC tarptautinis parodų centras [Ukraina].

Paroda SECURITY ESSEN
Rugsėjo 23–26 d., Esenas [Vokietija].

23-ioji tarptautinė paroda APSAUGA IR PRIEŠGAISRINĖ SAUGA
Rugsėjo 24–26 d., Novosibirskas [Rusija].

SPALIS

Paroda 2014 SECURITY CHINA
Spalio 28–31 d., Pekinas, Naujasis Kinijos tarptautinis parodų centras [Kinija].

LAPKRITIS

Paroda SFITEX
Lapkričio 11–14 d., Sankt Peterburgas [Rusija].

Apsaugos ir saugumo technologijų paroda
Lapkričio 12–13 d., Kopenhaga, „Scandic Copenhagen Hotelm“ [Danija].

Turinys

Naujienos

2 Saugos darbuotojo parengimo procedūra – nebe priedanga dirbti ne profesionalams
6 Tinkamai įforminti darbo santykius ir laikytis susitarimų bei reikalavimų – ne tuščias formalumas
10 8-oji Lietuvos asmens ir turto saugos specialistų konferencija „Lietuvos asmens ir turto saugos rinkos aktualijos“
12 Kas žinotina apie ne visą darbo laiką
15 IFSEC 2013

Elektroninė sauga

16 Elektroninių apsaugos sistemų raidos tendencijos

Saugos tarnybos

20 Įslaptinti sandoriai – terpė, kurioje patikimos įmonės įgyja konkurencinį pranašumą
26 „Jis man skolingas!“
28 Apsaugos sistemos ir draudimas: geriausio sprendimo beieškant

Priešgaisrinė sauga

30 Autonominis dūmų signalizatorius: išsami dosjė nuo gimimo iki šių dienų
32 Statybinės medienos apsauga nuo gaisro

RIZIKOS FAKTORIUS

2014 m. balandis, Nr. 1
ISSN 1392-4567

Žurnalą leidžia

Asociacija *Apsaugos verslo grupė*
Gedimino pr. 26, LT-01104 Vilnius
Tel. (8 5) 262 8175, el. p. info@avg.lt
www.avg.lt

Redakcinė kolegija

Saulius Pridotkas (UAB AKTKC)
Vytautas Šaikus (UAB FAC)
Nerijus Šilgalis (UAB „MD Group“)
Tomas Motuzas (UAB „Sareme“)
Romualdas Jonaitis (UAB saugos tarnyba „Argus“)
Vidas Kšanas (UAB „G4S Lietuva“)
Vytautas Kregždė (UAB „Grifs AG“)
Vytautas Rudaitis (UAB „Fima“)
Konstantinas Lavrinovičius (G. Lavrinovičiaus firma „Clavis“)
Valdemaras Narkovičius (UAB „Sareme“)

Dizainas ir maketavimas

UAB „Be ledo“
www.beledo.lt

Kalbos redaktorė

Audronė Jusevičienė

Spauda

Standartų spaustuvė

Tiražas 1 000 egz.

Cituojant būtina nuoroda į žurnalą „Rizikos faktorius“. Redakcija už reklamos turinį neatsako.

Redakcijos skiltis

Sulaukę kaip niekad ankstyvo 2014-ųjų pavasario, džiaugiamės galėdami pristatyti pirmąjį šių metų žurnalo „Rizikos faktorius“ numerį. Tiek savo ištikimus, tiek naujus skaitytojus ir šį kartą raginame tapti mūsų leidinio bendraautoriais – jeigu ir Jūs turite įdomios ir aktualios informacijos, susijusios su apsaugos verslu, maloniai prašome susisiekti su asociacija *Apsaugos verslo grupe* (AVG). Primename ir tai, kad aktualūs informaciniai straipsniai šiame žurnale skelbiami nemokamai.

Nuo šių dienų aktualijų – trumpas ekskursas į ne vieno šimto metų senumo laikus.

Statant garsiąją Kelno katedrą, kartą statybų aikštelėje apsilankė pats Kaizeris. Priėjęs prie vieno akmenskaldžio, jis paklausė: „Ką tu čia veiki?“ Akmenskaldys atsakė: „Skaldau akmenį.“ Tai buvo tiesa. Kaizeris paėjėjo toliau ir paklausė kito darbininko: „O ką tu darai?“ Šis atsakė: „Aš uždirbu pinigus šeimai.“ Tai taip pat buvo tiesa. Tada Kaizeris to paties paklausė trečiojo. Šis atsakė: „Aš statau šią gražią katedrą“...

Taigi, kaip matome, dirbant visiškai tą patį darbą, kiekvieno įsivaizduojami tikslai gali skirtis. Tad norime Jums ir Jūsų kolektyvams palinkėti, kad dirbdami turėtume bendrą tikslą, nesvarbu, ar jį įvardysite kaip planų įvykdymą, ar kaip klientų skaičiaus padidinimą. O siekiant tikslo kartais reikia visai paprastų dalykų: bendraujant su klientais – nuoširdžios šypsenos, bendradarbiaujant su tiekėjais – kantrybės, telkiant kolektyvą – draugiškumo ir supratimo...

Tegu šie Arklio metai Jums būna darbingi, prasmingi, skatinantys naujus apmąstymus, pamėtėjantys naujų idėjų ir uždegantys imtis naujų tikslų.

Asociacija *Apsaugos verslo grupė*

Saugos darbuotojo parengimo procedūra – nebe priedanga dirbti ne profesionalams

Saulius Gagas
Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Viešosios policijos valdybos viršininkas

Diskusijos apie saugos darbuotojų profesionalumo lygį ir būdus jį kelti Lietuvoje netyla jau keletą pastarųjų metų. Neaplenkta ši tema ir šiųmetėje AVG konferencijoje „Lietuvos asmens ir turto saugos rinkos aktualijos“. Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos atstovo S. Gago pranešimas „Apsaugos darbuotojų egzaminavimas ir pažymėjimų išdavimas, policijos vykdoma saugos tarnybų ir padalinių kontrolė bei asmens ir turto saugos statistiniai duomenys“ parodė, kad į aktualią problemą pagaliau sureaguota konkrečiais veiksmais.

Atrodo, pagaliau galėsime tikėtis, kad saugos srityje liks mažiau atsitiktinių asmenų, dirbančių šį darbą tik todėl, kad galbūt nerado vietos kitur. Šias viltis pažadina pagreitinta saugos darbuotojų egzaminavimo ir teisę dirbti šį darbą patvirtinančių pažymėjimų išdavimo procedūra.

Pirmiausia policijos generalinio komisaro 2013 m. birželio 18 d. įsakymu pakeistos formaliojo mokymo programos. Nuo šiol baigę specialiuosius kursus

asmenys egzaminą laikys mokymo įstaigoje – nebereikės laukti, kol egzaminas bus organizuojamas policijos įstaigoje. Tai leidžia asmenims, baigusiems mokymus, greičiau pateikti dokumentus apsaugos darbuotojo pažymėjimui gauti.

Policijos generalinio komisaras po trijų mėnesių, 2013 m. rugsėjo 17 d., paskelbė kitą susijusį įsakymą, kuriuo pakeistos Apsaugos darbuotojų pažymėjimų išdavimo ir panaikinimo taisyklės. Šio teisės akto pakeitimu taip pat siekta pagreitinti saugos darbuotojų egzaminavimo ir pažymėjimų išdavimo procedūrą.

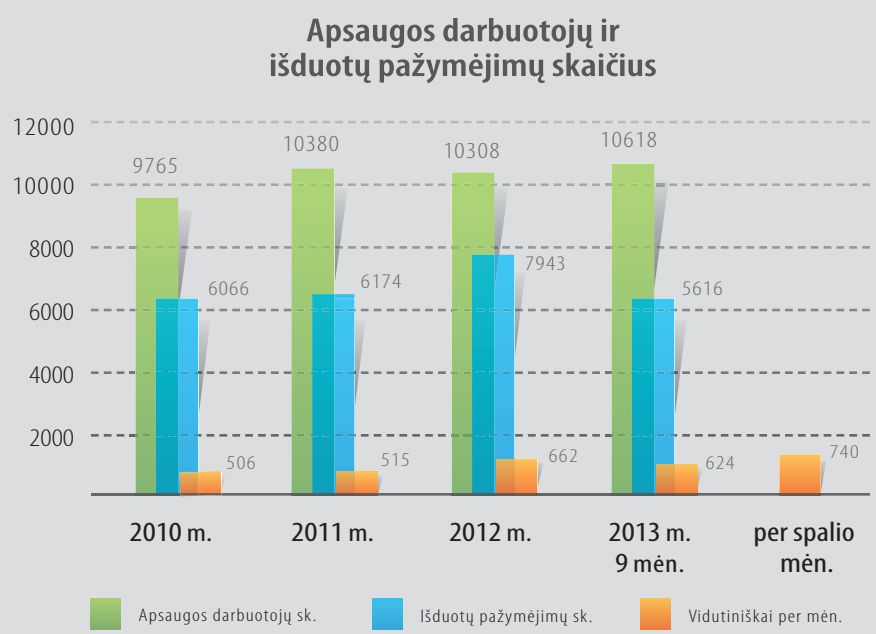

Naujos šių taisyklių nuostatos:

1. Fiziniai asmenys patys kreipiasi dėl apsaugos pažymėjimo išdavimo. Beje, pažymėjime nenurodoma saugos tarnyba ar padalinys, todėl kartu su apsaugos darbuotojo pažymėjimu reikia turėti darbo pažymėjimą.

2. Dokumentus galima pateikti naudojantis Policijos elektroninių paslaugų sistema (www.epolicija.lt).

3. Visi reikiami patikrinimai atliekami naudojantis kompiuterinėmis duomenų bazėmis, todėl gerokai sutrumpėja laikas, per kurį galima išduoti apsaugos darbuotojo pažymėjimą.

Kodėl šių pakeitimų būtinai reikėjo? Policijos departamentui prie VRM ėmusis griežčiau kontroliuoti situaciją saugos sektoriuje ir atlikus nemažai patikrinimų, paaiškėjo, kad daugybė asmenų netgi ilgiau nei 6 mėnesius dirba be apsaugos darbuotojo pažymėjimo. Pastarųjų keleto metų situaciją vaizdžiai iliustruoja žemiau pateikiama lentelė.

Kas tie asmenys, dirbantys apsaugos darbuotojais be šią teisę ir turimą reikiamą kvalifikaciją patvirtinančio dokumento? Dauguma jų – vadinamieji stažuotojai. Tačiau Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui išnagrinėjus administracinę bylą Nr. N575-186/2012 (teisminio proceso Nr. 4-65-3-00346-2010-4), priimtas sprendimas, kuriame konstatuota, kad apsaugos darbuotojas-stažuotojas negali vykdyti Lietuvos Respublikos asmens ir turto saugos.

Ginkluotos ir neginkluotos asmens ir turto saugos licencijavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 2 d. nutarimu Nr. 116 „Dėl Ginkluotos ir neginkluotos asmens ir turto saugos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin. 2005, Nr. 17-535) 16.4 punkte nustatyta, kad licencijos turėtojas prieš priimdamas asmenį dirbti apsaugos darbuotoju privalo pateikti teritorinei policijos įstaigai prašymą patikrinti, ar nurodytajam asmeniui nėra Asmens ir turto saugos įstatymo 6 straipsnyje nustatytų apribojimų būti apsaugos darbuotoju.

Apsaugos darbuotojas gali pradėti dirbti tik tada, kai:

- asmuo turi apsaugos darbuotojo pažymėjimą;
- teritorinė policijos įstaiga informuota, kad asmuo priimamas dirbti apsaugos darbuotoju (raštu ar el. paštu);
- asmeniui yra išduotas darbo pažymėjimas.

Vadinasi, atsakomybė už apsaugos darbuotojo pažymėjimo neturinčio asmens priėmimą į darbą tenka ir licencijos turėtojui. Pakeitus Apsaugos darbuotojų pažymėjimų išdavimo ir panaikinimo taisykles, nebeturėtų likti priedangos, naudotos priimant dirbti nekvalifikuotus asmenis, – pasiteisinimo per ilgai trunkančia egzaminų laikymo ir pažymėjimo gavimo procedūra. Nuo šiol kelias iki kvalifikaciją patvirtinančio dokumento gavimo bus gerokai trumpesnis. Gal pagaliau galėsime tikėtis, kad neprofesionalių saugos darbuotojų, kenkiančių bendram šios profesijos įvaizdžiui, bus vis mažiau? ●

Ksenia

SAREME

apsaugos sistema

vaizdo stebėjimo integracija

nuotolinis garso pasiklausymas

drėkinimo valdymas

durų valdymas

šildymo kondicionavimo valdymas

apšvietimo valdymas

automatikos valdymas

INOVATYVI VALDYMO PLATFORMA
tiesiog unikali

www.sareme.lt

Tinkamai įforminti darbo santykius ir laikytis susitarimų bei reikalavimų – ne tuščias formalumas

Valstybinė darbo inspekcija prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Valstybinė darbo inspekcija prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos š. m. rugpjūčio–spalio mėn. patikrino 39 saugos paslaugas teikiančius ūkio subjektus. Už darbo įstatymų, darbo saugos ir darbo higienos norminių aktų, darbo užmokesčio mokėjimo bei darbo laiko apskaitos pažeidimus buvo surašyti 5 administracinių teisės pažeidimų protokolai ir pateikta 12 raštiškų nurodymų pašalinti pažeidimus.

Šie rodikliai galbūt nėra labai rimtas signalas, kad jau reikia skambinti pavojaus varpais, tačiau negalima į tai žiūrėti ir pro pirštus. Ko gero, saugos įmonių vadovai ir kiti atsakingi asmenys šiek tiek stokoja darbo teisės žinių arba kai kuriuos reikalavimus kartais pamiršta, tad bandysime užpildyti šias spragas plačiau aptardami, kaip reikia sudaryti darbo sutartis, tvarkyti darbo laiko apskaitą, pildyti žiniaraščius ir kt.

Darbo santykių alfa ir omega

Pagrindinis dokumentas, apibrėžiantis kiekvienos įmonės ir jos darbuotojų darbo santykius, – darbo sutartis. Būtent joje turi būti aiškiai apibrėžta viskas, ko privalu laikytis abiem susitariančioms šalims – darbdaviui ir darbuotojui. Kiekvienoje darbo sutartyje šalys privalo sulygti dėl būtinųjų sutarties sąlygų:

DARBO SUTARTIS

2013__ m. _____d. Nr._____

Darbdavys _____
(įmonės, įstaigos, organizacijos, kitos organizacinės struktūros (toliau – darbdavys) pavadinimas, adresas)

_____,
(jeigu darbdavys yra fizinis asmuo – vardas ir pavardė, asmens kodas, adresas)

darbdavio atstovas _____
(pareigos, vardas ir pavardė)

ir priimamas į darbą asmuo (toliau – darbuotojas) _____

_____
(pareigos, vardas ir pavardė)

_____

_____
(paso ar asmens tapatybės kortelės duomenys (jeigu asmuo neturi šių dokumentų – duomenys iš kitų asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų): asmens kodas arba Darbo sutarčių registravimo taisyklių 6.5 punkte nurodytais atvejais – gimimo data)

_____

_____
(gyvenamoji vieta)

sudarė šią darbo sutartį:
1. _____ priimamas dirbti šiomis būtinosiomis
(vardas ir pavardė)

darbo sutarties sąlygomis:
1.1. darbo vieta – konkretus objektas (adresas), aptarnaujama teritorija (objektų grupė) ar pan. (darbovietė – įmonė, įstaiga, organizacija, struktūrinis padalinys ar kt.)

_____;

1.2. _____;
(tikslios darbo funkcijos, t. y. profesija, specialybė, pareigų pavadinimas, kvalifikacija; taip pat nurodoma, jeigu darbuotojas priimamas mokiniu)

1.3. kitos būtinosios darbo sutarties sąlygos (pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso 95 straipsnio 2 dalį) _____.

DARBO SUTARTIES SUDARYMAS

2. Sudaroma _____ sutartis.

(Nurodoma, kokia darbo sutartis sudaroma: neterminuota, terminuota, laikinojo darbo, trumpalaikė, sezoninė, antraeilių pareigų, nuotolinio darbo, patarnavimo darbams ir t. t., jeigu sudaroma terminuota, trumpalaikė ar sezoninė darbo sutartis – nurodomas ir jos galiojimo terminas.)

_____

3. Darbdavys įsipareigoja mokėti darbuotojui šį darbo užmokestį: _____

(Pvz., atlyginimas litais per mėn. arba suma litais už valandą, arba už aptarnaujamą objektą, bet ne mažiau nei Vyriausybės nustatyta MMA, ir priedas pagal įmonės nustatytą darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarką; nurodoma, kiek kartų mokamas darbo užmokestis ir kuriomis mėnesio dienomis.)

4. Nustatomas bandomasis laikotarpis _____

(Būtina nurodyti, kurios šalies iniciatyva nustatytas bandomasis terminas bei kokia bus jo trukmė.)

5. Nustatoma darbo dienos (pamainos, darbo savaitės) trukmė _____

(Taikant suminę darbo laiko apskaitą, nurodoma vidutinė darbo savaitės trukmė, dirbant skirtingos trukmės pamainas, pakanka nurodyti, jog dirbama pagal iš anksto patvirtintą ir suderintą darbo grafiką.)

6. Nustatomas ne visas darbo laikas _____

(Nurodoma, kas ir kiek mažinama, – darbo savaitės dienų skaičius ar trumpinama darbo diena.)

_____

7. Kitos darbo sutarties sąlygos, dėl kurių šalys sulygsta (pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso 95 straipsnio 4 ir 5 dalis, 119 straipsnį, 158 straipsnio 6 dalį, 168 straipsnio 2 dalį, 182, 185 straipsnius, 195 straipsnio 6 dalį, 221 straipsnio 2 dalį, kitus straipsnius, taip pat kitus teisės aktus).

darbuotojo darbovietės (įmonės, įstaigos, organizacijos, struktūrinio padalinio ir kt.) ir darbo funkcijų (tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbo arba tam tikrų pareigų). Aukščiau pateikiama darbo sutarties pavyzdinė forma su išsamesniais komentarais prie tam tikrų punktų, dėl kurių paprastai kyla daugiau neaiškumų. Darbdaviui labai svarbu įsidėmėti ir šiuos reikalavimus, susijusius su darbo sutarties įforminimu:

- darbo sutartis pasirašoma dviem egzemplioriais: vienas įteikiamas darbuotojui, kitas lieka darbdaviui;

- darbo sutartis tą pačią dieną turi būti įregistruojama darbo sutarčių registracijos žurnale;

- ne vėliau kaip prieš darbo pradžią asmeniui, su kuriuo sudaryta darbo sutartis, įteikiamas darbuotojo pažymėjimas;

- ne vėliau kaip prieš vieną darbo dieną iki numatytos darbo pradžios darbdavys privalo pranešti Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigai apie asmens darbo pradžią.

Darbo laiko režimo ypatumai saugos sektoriuje

Saugos paslaugas teikiančiose įmonėse, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gegužės 14 d. nutarimo Nr. 587 8 1 p., apsaugos darbuotojams gali būti nustatoma iki 24 val. per parą darbo laiko trukmė. Tačiau vidutinis darbo laikas per 7 dienų laikotarpį neturi viršyti 48 valandų, o poilsio tarp darbo dienų laikas privalo būti ne trumpesnis kaip 24 valandos. Dėl specifinio darbo pobūdžio ir sąlygų saugos sektoriuje pertrauka pailsėti ir pavalgyti gali būti nesuteikiama, tačiau

darbdavys privalo sudaryti galimybę pavalgyti darbo metu.

Pagal Darbo kodekso 149 str. 1 d. tam tikrose įmonėse, įstaigose ir organizacijose, atskiruose cechuose, baruose esant būtinumui ir atsižvelgus į darbuotojų atstovų nuomonę ar kitais kolektyvinėje sutartyje nustatytais atvejais galima taikyti suminę darbo laiko apskaitą. Tokia darbo laiko režimo forma pasirenkama:

- kai įmonės veiklos sąlygos neleidžia laikytis normalios trukmės darbo ir poilsio laiko režimo;
- atsižvelgus į darbuotojų atstovų nuomonę;
- kolektyvinėje sutartyje nustatyta tvarka.

Taikant suminę darbo laiko apskaitą, neleidžiama dirbti daugiau kaip 48 valandas per savaitę, be to, garantuojama paros bei savaitės nepertraukiamo poilsio trukmė. Pagrindinis atskaitos taškas ir šiuo atveju lieka 40 darbo valandų savaitė.

Jeigu suminės darbo laiko apskaitos laikotarpiu viršijamas tam tikrai darbuotojų kategorijai nustatytas darbo valandų skaičius, darbuotojams jų pageidavimu sutrumpinama darbo diena arba suteikiama poilsio diena (dienos) darbo, kolektyvinėje sutartyje arba darbo tvarkos taisyklėse nustatyta tvarka. Už šį papildomą poilsio laiką mokamas vidutinis darbo užmokestis arba darbuotojui papildomai sumokama kaip už viršvalandinį darbą. Kai taikant suminę darbo laiko apskaitą darbuotojas dėl nuo darbdavio priklausančių priežasčių dirba mažiau, negu tai darbuotojų kategorijai nustatytas darbo valandų skaičius, už faktiškai dirbto laiko ir nustatyto darbo laiko skirtumą mokama kaip už prastovą.

Darbo kodekso 147 str. 3 d. nustatyta, kad darbuotojai privalo dirbti darbo (pamainų) grafikuose nustatytu laiku. Darbų, kuriems taikoma suminė darbo laiko apskaita, grafikai, patvirtinti darbdavio arba jo įgalioto asmens, paskelbiami viešai įmonių ir jų padalinių informaciniuose stenduose ne vėliau kaip prieš savaitę iki šių grafikų įsigaliojimo.

Darbo grafikuose nustatomas darbo pradžios, pabaigos, pertraukų (jei tokios suteikiamos) pradžios ir pabaigos laikas. Grafikas gali būti keičiamas ta pačia tvarka, kaip ir sudaromas, t. y. pakeitimai paskelbiami viešai prieš savaitę iki jų įsigaliojimo. Saugos tarnybose, kaip ir kitose įmonėse, kur taikomas specifinis darbo laiko režimas, darbo grafikas sudaromas mėnesiui arba visam apskaitos laikotarpiui.

Kai taikoma suminė darbo laiko apskaita, turi būti apskaičiuojamas sąlyginis mėnesio darbo valandų skaičius. Tam turi būti pildomas darbo laiko apskaitos žiniaraštis – dokumentas, kuriame ranka arba kompiuteriu žymimas kiekvieną dieną darbuotojo dirbtas laikas ir neatvykimo į darbą atvejai. Darbo laikas žymimas valandomis, o neatvykimai – sutartiniais ženklais. Paprastai žiniaraštis pildomas taip:

- pirmojoje eilutėje nurodoma faktiškai dirbtas laikas (atskirai dirbtas naktį ir viršvalandžiai) ir neatvykimo į darbą atvejai, kurie neprilyginti darbo laikui (DK 143 str. 2 d.);
- antrojoje eilutėje nurodoma laikas, dirbtas esant nukrypimų nuo normalių darbo sąlygų, ir darbo pertraukos, įskaitomos į darbo laiką (DK 192 str., 159 str.);
- trečiojoje eilutėje žymimi neatvykimo į darbą atvejai, prilygintini darbo laikui (DK 143 str. 1 d.).

Pavyzdinė žiniaraščio forma gali būti papildoma kitais rodikliais. Darbuotojams turi būti suteikta galimybė susipažinti su žiniaraščiu įmonės vadovo nustatyta tvarka.

Taigi, akivaizdu, kad saugos versle neišvengiama daugybė formalumų, tačiau jie nėra tokie nereikšmingi, kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio, tad atsainaus požiūrio į tinkamą dokumentų įforminimą, jų tolesnį pildymą ir juose nustatytų reikalavimų laikymąsi neturi būti. Kita vertus, tai gerokai drausmina, o kuo daugiau disciplinos, tuo daugiau patikimumo. Saugos verslas – ne išimtis.

8-oji Lietuvos asmens ir turto saugos specialistų konferencija „Lietuvos asmens ir turto saugos rinkos aktualijos“

Dalia Rakauskienė
AVG atsakingoji sekretorė, administracijos vadovė

2013 metais asociacija *Apsaugos verslo grupė* (AVG) organizavo jau 8-ąją Lietuvos asmens ir turto saugos specialistų konferenciją.

Džiaugiamės, kad kaskart AVG organizuojama konferencija pritraukia vis daugiau dalyvių. Konferencijoje nagrinėti apsaugos verslui itin aktualūs klausimai, jos naudą įvertino visi dalyviai.

Šios konferencijos tikslai – aptarti asmens ir turto paslaugų tendencijas, situaciją po visiško asmens ir turto rinkos sukomercinimo, mokesčių ir darbo laiko apskaitą, apsaugos verslo dalyvių veiklos skaidrumą, darbuotojų edukaciją, darbo rinkos ypatumus. Konferencijoje pristatytos techninės, fizinės ir intelektualinės saugos naujovės, Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse saugos srityje dirbantys specialistai pasidalijo sukaupta patirtimi ir žiniomis.

Konferencijoje pranešimus skaitė Estijos saugos asociacijos prezidentas, specialistai iš Policijos departamento prie LR VRM, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinės darbo inspekcijos, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento, „ERGO

Insurance SE“ Lietuvos filialo, UAB „Sareme“, Lietuvos apsaugos darbuotojų asociacijos, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto, Žmogaus studijų centro atstovai.

Visa konferencijos medžiaga paskelbta AVG interneto svetainėje. Ją galima rasti ir šiame „Rizikos faktoriaus“ numeryje. ●

SAREME

GeoVision

Statistikoje svarbiausia patikimumas. GeoVision 3D žmonių skaitiklis

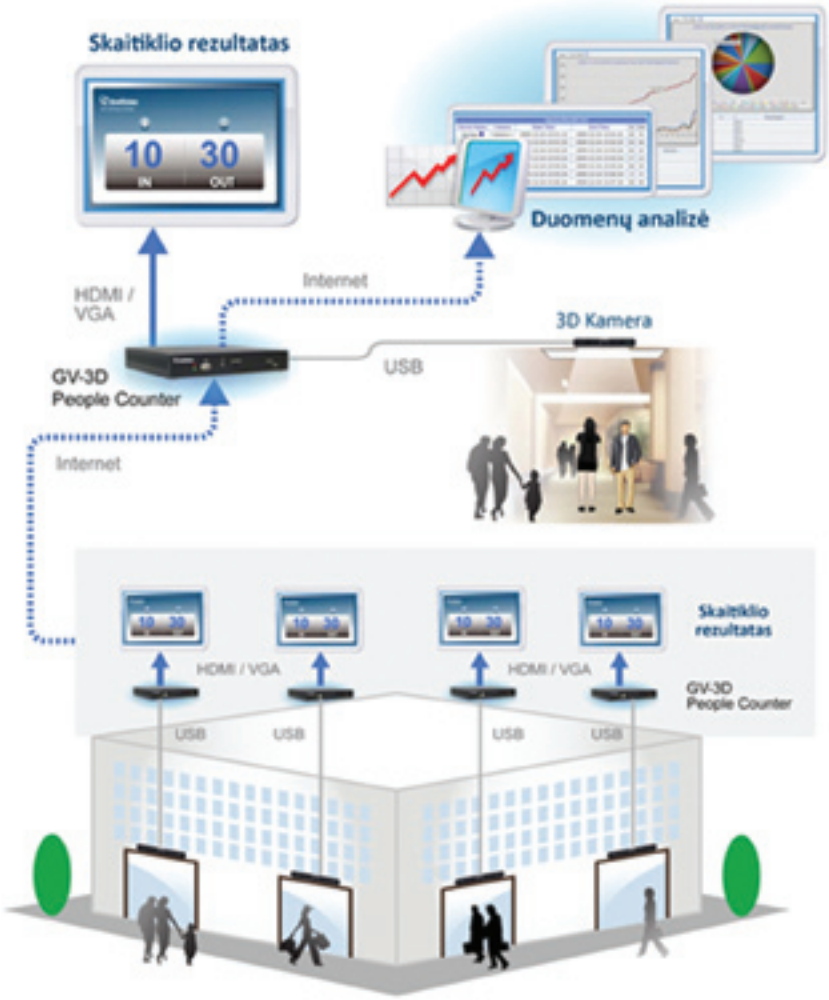

UAB SAREME

Naugarduko st. 32/2, LT-03225 Vilnius
Tel. 8 5 2135047 Tel/fax. 8 5 2333567
E-mail. info@sareme.lt
http://www.sareme.com

Savanorių st. 271, LT-50131 Kaunas
Tel. 8 37 713651, Fax. 8 37 713653
E-mail. kaunas@sareme.lt
http://www.sareme.com

Kas žinotina apie ne visą darbo laiką

Inga Klimašauskienė
Advokatų kontora „MAQS Law Firm“, VU doktorantė

Darbuotojų, įmonių ir verslininkų gebėjimas prisitaikyti – viena pagrindinių temų, pastaruoju metu nuolat gvildenamų Europos Sąjungos šalyse. Ribotos galimybės derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus skatina ieškoti efektyvių darbo sąlygų, pritaikytų šeimai įsipareigojimų turintiems darbuotojams. Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (angl. *the European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions* (*Eurofound*)) atlikto 2010 m. Europos darbo sąlygų tyrimo duomenimis, į darbuotojams pateiktą klausimą: „Kaip gerai jūsų darbo valandos dera su jūsų pareigomis šeimoje ar visuomeniniais įsipareigojimais ne darbe?“, – „Labai gerai“ atsakė tik 14,4 proc. darbuotojų. Kita vertus, darbdaviai irgi suvokia, kad efektyviai ir kūrybiškai gali dirbti tik tie darbuotojai, kurie suderina šeimos bei profesinius poreikius.

Ne viso darbo laiko (angl. *part-time work*) darbo organizavimo forma Europoje pripažįstama ir rekomenduojama kaip viena iš priemonių, kuri padeda derinti darbą, privatų ir šeimyninį gyvenimą. Šiame straipsnyje pateikiama bendra ne viso darbo laiko sampratos pagal Lietuvos teisę ir jos taikymo praktikos apžvalga.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas dar 2001 m. savo doktrinoje yra pažymėjęs, jog lankstaus ne viso darbo laiko režimo nustatymas dera su Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą (48 straipsnio 1 dalis), kad valstybė remia visuomenei naudingas ūkines pastangas ir iniciatyvą (46 straipsnio 2 dalis).

Ne visas darbo laikas reglamentuojamas Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 146 straipsnyje. Šiuo straipsniu į nacionalinę teisę perkeltos 1997 m. gruodžio 15 d. Europos Tarybos direktyvos 97/81/EB dėl Bendrojo susitarimo dėl darbo ne visą darbo dieną, kurį sudarė Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjunga (UNICE), Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centras (CEEP) ir Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC), nuostatos. Ne visą darbo laiką reglamentuoja ir 1994 m. Tarptautinės darbo

organizacijos (TDO) organizacijos konvencija Nr. 175 dėl ne visos darbo dienos, kurios 7 straipsnyje, be kita ko, pažymėta, jog imamasi priemonių užtikrinti, kad ne visą darbo dieną dirbantiems darbuotojams būtų sudarytos vienodos sąlygos kaip ir lyginamiesiems darbuotojams, dirbantiems visą darbo dieną, ir motinystės saugos atvejais. Nors Lietuva šios konvencijos nėra ratifikavusi, tačiau galima pastebėti, kad esminės jos nuostatos perteikiamos minėtoje Europos Tarybos direktyvoje 97/81/EB, kuri yra perkelta ir įgyvendinta DK.

Darbas ne visą darbo laiką – tai darbas, kurio laikas gali būti nustatomas sumažinant savaitės darbo dienų skaičių arba sutrumpinant darbo dieną (pamainą), arba darant ir viena, ir kita. Ne visas darbo laikas darbo dieną gali būti suskaidomas dalimis. (DK 146 str. 2 d.). Kitas su ne viso darbo laiko nustatymo tvarka susijusias sąlygas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 29 d. nutarimu Nr. 1508 „Dėl su ne viso darbo laiko nustatymo tvarka susijusių sąlygų aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Su ne viso darbo laiko nustatymo tvarka susijusių sąlygų aprašas (toliau – Aprašas). Pažymėtina, kad Aprašas apima ne visas tokias sąlygas. Jame, nekartojant DK įtvirtintų nuostatų, iš esmės nurodoma tik tiek, kad ne visas darbo laikas gali būti nustatytas, kai darbuotojas priimamas į darbą (sudarant darbo sutartį), taip pat vėliau (pakeičiant darbo sutartį). Darbo sutartyje turi būti nustatoma ne viso darbo laiko sąlyga (Aprašo 1 p.) bei terminas, per kurį darbdavys arba jo įgaliotas asmuo turi išnagrinėti rašytinius prašymus dėl ne viso darbo laiko ir informuoti apie sprendimą: ne vėliau kaip kitą darbo dieną po prašymo gavimo dienos, jeigu prašyme nėra nurodyta ne viso darbo laiko nustatymo data (Aprašo 2 p.), o darbuotojo rašytinį prašymą nustatyti ne visą darbo laiką šalių susitarimu (DK 146 str. 1 d. 1 p.) – ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo gavimo dienos. Pastaruoju atveju nepranešus apie sprendimo priėmimą, prašymas laikomas atmestu (Aprašo 3 p.). Be to, pažymėtina ir tai, kad Apraše nustatytos sąlygos gali būti netaikomos, kai dėl to susitariama kolektyvinėje sutartyje (DK 146 str. 2 d.).

Išskiriant darbuotojus pagal grupes, kuriems įstatymas numato papildomas teises ir garantijas, susijusias su įsipareigojimais šeimai, ne visas darbo laikas nustatomas:

- pareikalavus nėščiai moteriai, neseniai pagimdžiusiai moteriai, krūtimi maitinančiai moteriai (DK 146 str. 1 d. 3 p.);
- darbuotojui, auginančiam vaiką iki trejų metų (DK 146 str. 1 d. 3 p.);
- darbuotojui, vienam auginančiam vaiką iki keturiolikos metų (DK 146 str. 1 d. 3 p.);
- darbuotojui, turinčiam neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų (DK 146 str. 1 d. 3 p.);
- darbuotojo, slaugančio sergantį šeimos narį, reikalavimu pagal sveikatos įstaigos išvadą (DK 146 str. 1 d. 6 p.).

Be to, ne visas darbo laikas gali būti nustatomas: (a) darbuotojo ir darbdavio susitarimu (DK 146 str. 1 d. 1 p.); (b) darbuotojo reikalavimu dėl jo sveikatos būklės pagal sveikatos įstaigos išvadą (DK 146 str. 1 d. 2 p.); (c) darbuotojo iki aštuoniolikos metų reikalavimu (DK 146 str. 1 d. 4 p.); (d) neįgaliojo reikalavimu pagal Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos išduotą išvadą (DK 146 str. 1 d. 5 p.).

Siekiant užtikrinti darbuotojų, pasirinkusių aptariamą darbo organizavimo modelį, socialines teises, įstatyme nustatyta, kad darbas ne viso darbo laiko sąlygomis dirbantiems darbuotojams nesukelia jokių apribojimų nustatant kasmetinių atostogų trukmę, apskaičiuojant darbo stažą, skiriant į aukštesnes pareigas, keliant profesinę kvalifikaciją, neapriboja kitų darbuotojo darbo teisių, palyginti su darbuotojais, kurie dirba tokį patį ar lygiavertį darbą viso darbo laiko sąlygomis, atsižvelgiant į darbo stažą, kvalifikaciją ir kitas aplinkybes. Už darbą mokama proporcingai dirbtam laikui arba atliktam darbui (DK 146 str. 3 d., 196 str.).

Ar ne visas darbo laikas padeda derinti darbą ir šeimos gyvenimą, pirmiausia priklauso nuo konkrečių darbo valandų laiko. Dirbti tik pirmoje dienos pusėje, kai vaikai yra mokykloje, labai patogu daugeliui moterų. Tačiau dauguma ne viso darbo laiko darbų, ypač dirbamų moterų, asocijuojasi su netipinėmis darbo valandomis anksti ryte ar vėlai vakare (valymo paslaugų sektorius, mažmeninės prekybos sektorius), todėl tai trukdo derinti darbą ir šeimos gyvenimą, nors pats modelis atrodo labai patrauklus. Be to, ne viso darbo laiko užimtumo formos patrauklumas, palyginti su standartine visos dienos darbo laiko forma, priklauso ir nuo tokių aplinkybių kaip vyraujantis darbo užmokestis, socialinės išmokos bei karjeros perspektyvos.

Apibendrinant galima teigti, kad ne visas darbo laikas gali būti viena iš darbo formų, padedanti derinti darbuotojams turimas pareigas darbui ir šeimai, – tam valstybė yra sukūrusi reikiamas teisines prielaidas.

WWW.KOMANDA.LT

IFSEC 2013

Aurelijus Rasimavičius
UAB „Sareme“ technikos direktoriaus pavaduotojas

Šiemet, kaip ir kiekvienais metais, Anglijoje, Birmingeme, vyko tarptautinė apsaugos sistemų paroda IFSEC 2013, kurioje apsilankėme ir mes. Pažvelgus į parodos dalyvių sąrašą, buvo akivaizdu, kad šioje parodoje dalyvavo mažiau įmonių nei „Security Essen 2012“. Tai lėmė kelis kartus didesnis nei „Security Essen“ parodos dalyvio mokestis,

todėl ne visi smulkūs gamintojai gali sau leisti tokią prabangą. Pirmomis dienomis buvo pastebimai mažesnis ir lankytojų skaičius, palyginti su „Security Essen 2012“, tačiau įsibėgėjant parodai lankytojai vis gausiau užplūdo parodos paviljonus.

Kaip ir buvo galima tikėtis, didžiąją dalį parodoje eksponuojamų apsaugos sistemų sudarė vaizdo stebėjimo sistemos. Šioje srityje nepralenkiamos šalys gamintojos – Kinija, Korėja, Taivanas. Iškart buvo matyti, kad vaizdo stebėjimo sistemos žengia į skaitmeninių technologijų erą, nes analoginių vaizdo kamerų asortimentas labai sumažėjo.

„Security Essen 2012“ dominavo HD-SDI vaizdo stebėjimo sistemos, o šioje parodoje jų asortimentas taip pat buvo gerokai sumažėjęs. Nieko keisto, kad taip nutiko, – mano manymu, HD-SDI yra pereinamas variantas nuo analoginių sistemų prie IP skaitmeninių vaizdo stebėjimo technologijų. Galima teigti, kad kiekvienas parodos dalyvis, pristatantis vaizdo kameras, savo asortimente turėjo IP skaitmeninių vaizdo kamerų. Vieni siūlė paprastesnes, 1-2 MP kameras, kiti galėjo pasigirti tikrai dideliu 1, 2, 3, 5 MP įvairaus dizaino ir taikomųjų savybių IP kamerų asortimentu.

Parodoje žvalgėmės sparčiai populiarėjančių „žuvies akies“ tipo IP kamerų, tačiau šioje srityje yra pažengę tik keletas gamintojų. Dauguma vaizdo stebėjimo parodos dalyvių visai neturi tokių sprendimų arba dar tik planuoja juos įgyvendinti.

Taigi, Birmingeme vykusi paroda IFSEC 2013 tikrai nenusileido naujovėmis „Security Essen 2012“, nors parodos dalyvių ir buvo mažiau. Beje, ši paroda Birmingeme vyko paskutinį kartą – kitąmet ji keliasi į Londoną.

Elektroninių apsaugos sistemų raidos tendencijos

Tomas Motuzas
UAB „Sareme“ technikos direktorius

Prisipažinsiu, jaunystėje svajojau dirbti ramų darbą, kuriam pakaktų žinių, įgytų universitete. Viliojanti vizija: baigi mokslus, ramiai sau dirbi, o dar geriau – nedirbi, sėdi kur nors Seišelių salose, gauni pinigus be didelių pastangų... Tačiau jau studijų programos pavadinimas lėmė, kad taip nebus. Elektroninės apsaugos sistemos vystosi beveik ta pačia sparta, kaip ir informacinės technologijos. Iš tiesų, jei metams kitiems iškrisi iš šio „greitojo traukinio“, nieko nebesusigaudysi, tik suvoksi, kaip toli atsilikai...

Šiandien, dirbant elektroninių apsaugos sistemų srityje, tenka bendradarbiauti su Tolimaisiais Rytais, su Rusija, keliauti po parodas, daug bendrauti, kovoti su „kinišku“ verslo mentalitetu... Remdamasis šia patirtimi, norėčiau pateikti savo pastebėjimus apie elektroninės saugos tendencijas.

Visos elektroninės apsaugos sistemos: vaizdo stebėjimo, apsaugos nuo įsilaužimo, gaisro aptikimo ir kt. – **juda IP link.** Kitaip tariant, neturi LAN – neturi produkto. Kad ir kaip ten būtų, didysis „voratinklis“ suteikia neribotą laisvę, o instaliavimo požiūriu apskritai viską supaprastina (nebent sistemai paleisti tiesiog reikia daugiau žinių).

Ar galėtų šiuo metu bent viena vaizdo stebėjimo sistema (nekalbu apie IP kameras) konkuruoti, jei neturėtų „Ethernet“ jungties? Dabar visiems reikia išėjimo į internetą. Kuo jis įmantresnis, tuo esi pranašesnis.

Apsaugos sistemos kuriamos su integruotu WEB serveriu. Pačioje plokštėje suprogramuota vartotojo sąsaja ir jokių tarpinių gamintojo serverių nereikalaujama. Laisvė ir nepriklausomybė. *Java* bazė (angl. *Java Runtime Environment* – JRE) nejpareigoja naudoti konkrečios operacinės sistemos ar naršyklės – prisijungti galima iš „Mozila Firefox“, „Opera“, „Google

Chrome“, „Internet Explorer“ ir daugelio kitų. Ir, atrodo, papildomų pinigų niekas nereikalauja. Tegyvuoja laisvė! Šiuo atveju laisvė suteikiama mums, sistemų integruotojams, inžinieriams, instaliuotojams ir galutiniams vartotojams. Na, o pardavėjams – irgi gerai, kad tik lengviau galėtų parduoti produktą.

Tai, kad **IP įveikia „analogą“** (analoginės vaizdo stebėjimo sistemos), – ne naujiena. Daug buvo apie tai kalbėta, rašyta straipsnių, vyko įvairių diskusijų, prognozuota: „Mirs po penkerių, dvejų metų...“ Taip, analoginės vaizdo stebėjimo sistemos traukiasi, bet ne tokiu sparčiu tempu, kaip prognozavo „konservatoriai“. Niekas nenori mirti, taigi, vadinamasis analogas vis pasispardo, atgimsta naujame amplua ir toliau gyvuoja. Pavyzdžiui, CCD su CMOS elementu atpinga ir vėl visiems patrauklus arba pasirodo megapikselinės CMOS matricos – ir jau visi iškelia plakatus: „Parduodame 1000TVL analogines kameras pigiau nei 700TVL...“ Analoginių kamerų kaina sparčiai krenta, o kokybė ir galimybės auga. Jas tikrai pakeis IP, tačiau ne taip greitai, kaip visi planavo. Analoginių kamerų paklausa sumažėjo, bet dar išliko gana didelė.

HD-SDI prieš IP. Prieš porą trejetą metų šių dviejų technologijų santykis buvo įgijęs pusiausvyrą, bet neilgam. Daug kas prognozavo ateitį HD-SDI. Aišku, IP neturėjo išnykti – tai visiškai kita technologija, bet jos populiarumas turėjo sumažėti. Renkantis HD-SDI, nereikia kompiuterių tinklo konfigūravimo žinių, todėl ši technologija labiau prieinama instaliuotojams, neturintiems specialaus pasirengimo (bent jau Lietuvos mastu), galima naudoti tuos pačius bendraašius kabelius ir pasiekti 2MP kokybę. Vis dėlto, įvertinus visos HD-SDI sistemos lankstumą, HD-SDI įrašymo įrenginio, vaizduoklio (HD monitoriaus) kainą bei kitus apribojimus, susijusius su šia kaina, ir atsižvelgiant į tai, kad ilgainiui IP sistemų kamerų kainos mažėja, HD-SDI technologija nebeatrodo tokia patraukli. Jau net nekalbu apie reikalaujamą aukštą bendraašio kabelio kokybę, kuri būtina norint, kad vaizdas būtų aiškus, gražus. Jokių sunkumų nekyla, kai tie kabeliai nauji, tačiau dabar jau retai naujuose objektuose klojami bendraašiai kabeliai. O jei kabeliai seni, prastos kokybės, ekranas pelių apgraužtas... Viso to rezultatas – matomo vaizdo trukdžiai (vadinamasis triukšmas). Taigi, kai galutinis rezultatas būna ne toks, kokio tikėjaisi, verčia raudonuoti prieš klientą, tenka dar kartą pasverti visus „už“ ir „prieš“.

Pastebima tokia tendencija – gamintojas vis dažniau **siūlo optimizuotus ir integruotus gaminius,** t. y. tokius, kur suderinta viskas: apsauga, vaizdas, įeiga, automatikos valdymas, GPRS duomenų perdavimas. Nuotolinės prieigos aplikacijos pridedamos prie bendro sprendinio. Net IP vaizdo stebėjimo sistemos optimizuojamos ir sujungiamos su trečios šalies įranga programiniu lygiu, t. y. siunčiant CGI komandas. Atrodo, pasaulis nusprendė standartizuotis. Nesvarbu, kad kiekvieno gamintojo standartai skirtingi, – pastangos visų vienodos...

Radijo ir GSM ryšys. Kai pradėjau savo karjerą vienoje iš didžiausių Lietuvos saugos tarnybų kaip technikas, tuo metu didžiulė naujovė buvo korinio radijo ryšio sistema „Voras“. Tai buvo įdomi ir nestandartinė radijo ryšio sistemos sukūrimo koncepcija, kuri skyrėsi nuo įprastos architektūros „siųstuvas–retransliatorius–imtuvas“. Tačiau tai buvo prieš dešimt metų. Suprantama, viskas keičiasi. Šiandien radijo ryšys traukiasi į „pogrindį“ ir tam yra rimtų priežasčių:

- ribotas ryšio perdavimo atstumas (2W galingumo siųstuvas, esant tiesioginiam matomumui, pasiekia 30 km atstumą);
- saugomoje teritorijoje būtina įrengti retransliatorius, o tai brangu ir sudaro papildomų sąnaudų, tokių kaip, pavyzdžiui, patalpų retransliatoriui nuoma, įrengimas, priežiūra, mokestis už elektros suvartojimą ir pan.;
- ribotos duomenų perdavimo galimybės;
- mokestis už radijo dažnį;
- kt.

Žinoma, pats didžiausias tokio ryšio privalumas – „nemokamas“ ryšys (vertinant persiunčiamų duomenų ar atliktų sesijų kiekio aspektu). Kai objekte laidinio PSTN telefoninio ryšio nebuvo, pagalbos „ranką“ galėjo ištiesti bevielis radijo ryšys, žinoma, su sąlyga, kad pakankamas signalo stiprumas. Tačiau

reikėjo susitaikyti su tuo faktu, kad bus ribota galimybė perduoti duomenis, kitaip tariant, protokolas bus neišsamus.

Mobilusis korinis ryšys – nauja perspektyvesnė alternatyva radijo ryšiui. Vienas iš didžiausių tokio ryšio privalumų – naudojama jau sukurta mobiliojo operatoriaus infrastruktūra, nereikia investuoti pinigų į mobiliojo ryšio bazines stotis, statyti retransliatorių ir pan. Perduoti informaciją į centrinį stebėjimo pultą galima per GSM / GPRS ryšį, naudojant tiek balso kanalą, tiek duomenų paketus. Duomenų perdavimas balso kanalu yra brangesnis ir turi mažiau privalumų nei GPRS. GPRS ryšys leidžia perduoti kur kas daugiau duomenų ir yra daug pigesnis. Be to, mobiliojo ryšio operatoriai be didelių pastangų suteikia statinius išorinius IP adresus, o tai leidžia GPRS ryšio priemones naudoti mobiliojo vaizdo perdavimui, turint atgalinį ryšį su objektu. Tai svarbu ne tik vaizdo perdavimo priemonėms, bet ir visai kitai įrangai, kurią būtina pasiekti per telemetrinį ryšį iš išorės.

Taigi, su mobiliuoju ryšiu padidėja ne tik galimybės sujungti objektus su saugos tarnybomis, bet ir sistemos lankstumas bei funkcionalumas. Juk patogu tiesiai iš biuro programuoti, pavyzdžiui, siųstuvus, vaizdo įrašymo įrenginius, apsaugos sistemas. Radijo ryšio priemonės po truputį traukiasi, o GSM ryšys ilgainiui galutinai išstums šią technologiją.

Saugausi pats ar tai daro saugos tarnyba? Atsiradus GSM / GPRS duomenų perdavimo siųstuvams, o po kurio laiko jų kainai kritus daugiau nei perpus, pastebima tokia tendencija, kad galutinis vartotojas linkęs labiau saugoti savo turtą pats, nei kreiptis į saugos tarnybą. Šiuolaikinėmis ryšio priemonėmis galutiniam gavėjui, t. y. turto šeimininkui, išsiunčiamas išsamus įvykių protokolas, parengtas suprantama forma. Mobiliosios aplikacijos, diegiamos į telefonus, veikia kasdien 24 val. per parą budėjimo režimu. Apie besibaigiančią išankstinio mokėjimo sąskaitą informuoja siųstuvas. Vienintelis dalykas, kuo turi pasirūpinti vartotojas, – tai, kad mobilusis telefonas būtų nuolat įkrautas. Tai vienas iš ekonomiškiausių saugos būdų. Beje, yra vienas trūkumas – reagavimas lieka šeimininko galvos skausmas.

Kai kurios saugos tarnybos jau keletą metų siūlo **„Saugios kaimynystės“ paslaugą:** moki 10 Lt per mėnesį, prijungi savo apsaugos sistemą prie centrinio stebėjimo pulto, o ištikus bėdai reaguoja tavo kaimynas. Pasirodo, krizės prispausti lietuviai sugeba rasti labai ekonomiškų sprendimų.

Dar viena tendencija, susijusi su „Diena / naktis“ funkcijos vaizdo kameromis, – **spalvotas vaizdas naktiniu režimu.** Rinkoje pasirodė kameros su „Super low lux“ technologija, leidžiančia stebėti ir spalvotai įrašyti vaizdą naktį. Ypač padidinto jautrumo vaizdo jutikliai sudaro sąlygas vertinti ne tik pačią situaciją, bet ir svarbias detales – įsibrovėlio drabužių, automobilio spalvą ir kt. Jau atsirado šių kamerų paklausa, nors technologija dar ką tik „iškepta“.

Įeigos sistemų tendencijos. Nuotolinių kortelių skaitytuvai jau kuris laikas taiko RS485 sąsają, o tai padidina atstumą tarp skaitytuvo ir kontrolerio daugiau nei 10 kartų ir suteikia naujų prijungimo galimybių. Be to, kontroleriai tarpusavyje jungiami per TCP / IP, o RS485 sąsaja tampa antriniu „varikliu“. Kaip matyti, ir čia IP technologijos yra būtina sąlyga norint būti konkurencingam.

Belaidės įsilaužimo apsaugos sistemos. Prieš ketverius–penkerius metus vyravo nuomonė, kad belaidės apsaugos sistemos yra nepatikimos ir nestabilios. Šiandien dvipusio belaidžio ryšio apsaugos sistemos šią nuomonę paneigė.

Vis dėlto **produktas dabar labiau orientuotas į galutinį vartotoją,** o ne į inžinierių. Daugelis turbūt dar prisimena apsaugos sistemas, kuriose, norint nustatyti gedimą, reikėjo maigyti nesuprantamas klavišų kombinacijas, dažniausiai ir instrukcijos neturint po ranka. Dabar sistemos vartotojas mato ne tik gražaus dizaino klaviatūrą, bet ir suprantamą meniu su pagalbos mygtukais, galimybe normaliu formatu ir suprantama kalba transliuoti pranešimus į mobilųjį telefoną, žinoma, nepamirštama ir aplikacija išmaniajam telefonui. Neturite tokio? Tuomet ko vertos visos Jūsų naujovės? Taip, taip, dabar **ne gamintojas, o galutinis vartotojas diktuoja madas apsaugos sistemų rinkoje.**

WWW.SAREME.LT

PRIPAŽINTA INOVATYVIAUSIA SVETAINĖ 2013

Įslaptinti sandoriai – terpė, kurioje patikimos įmonės įgyja konkurencinį pranašumą

Mindaugas Milius

Valstybės ir savivaldybių institucijos, atlikdamos joms pavestas funkcijas, turi teisę sudaryti įslaptintus sandorius. Įslaptinti sandoriai iš principo vykdomi tokia pačia tvarka, kaip ir viešieji pirkimai, tačiau privalomos papildomos procedūros, kurios užtikrina rangovui ar jo pasitelktam subrangovui perduotos, rangovo ar subrangovo sukurtos, įslaptintos informacijos apsaugą nuo neteisėto jos atskleidimo ar praradimo. Atskirais atvejais įslaptintų sandorių saugumo procedūros taikomos sandoriams, kurie iš pirmo žvilgsnio neturi nieko bendro su įslaptinta informacija, pavyzdžiui, patalpų kondicionierių pogarantinės priežiūros ar komercinės programinės įrangos instaliavimo paslaugos. Pirmo pavyzdžio atveju bus skelbiamas įslaptintas sandoris, jei paslauga bus teikiama Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo (Žin., 1999, Nr. 105-3019) 31 straipsnio 6 dalies 4 punkte nurodytomis sąlygomis, t. y. viskas vyks 1-os klasės saugumo zonoje, į kurią įleidžiami tik asmenys, turintys leidimus dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Kitu atveju, instaliuojant komercinę programinę įrangą, tai bus daroma automatizuotoje duomenų apdorojimo sistemoje, kurioje saugoma ar apdorojama ši įslaptinta informacija.

Įslaptintų sandorių procedūras teks perprasti ir dalyvaujant NATO, ES ar užsienio valstybių skelbiamuose konkursuose, kuriuose keliamas reikalavimas turėti įmonės patikimumą patvirtinantį pažymėjimą. Nesvarbu, kokia valstybė ar organizacija skelbia konkursą, – visų Lietuvos Respublikoje registruotų organizacijų, įstaigų, įmonių ar bendrovių (toliau – įmonių) patikimumą pagal tarptautines sutartis tikrins Lietuvos įslaptintų sandorių saugumą užtikrinančios institucijos. Tais atvejais, kai įslaptintą sandorį skelbia užsienio valstybė, su kuria Lietuvos Respublika nėra sudariusi dvišalės sutarties dėl įslaptintos informacijos apsaugos, Lietuvoje įsteigtų įmonių prašymai dalyvauti konkurse greičiausiai bus atmesti (dauguma užsienio valstybių, NATO ir ES nenumato tikrinimo procedūrų įslaptintiems sandoriams, kai perduodama ar sukuriama įslaptinta informacija, žymima slaptumo žymos „Riboto naudojimo“ atitikmeniu, todėl tokio lygmens sandoriuose tikėtinos išimtys).

Įslaptintų sandorių saugumo priemonėms gali prireikti (nors ir ne visada) papildomų išlaidų – tai šių sandorių blogybė, kurios galima išvengti įtraukiant papildomas išlaidas į sandorio sąnaudas: su šia blogybe susidurs visi konkurse dalyvaujantys pretendentai, todėl paslauga, palyginti su viešuoju

pirkimu, yra brangesnė. Įslaptintų sandorių didžiausias privalumas yra tas, kad sąžiningos įmonės įgyja išskirtinį pranašumą prieš nesąžiningas įmones, nes kadaise „košės prisivirę“ juridiniai ir fiziniai asmenys iš sandorių pašalinami, taigi šioje specifinėje srityje korupcijos pasireiškimo laipsnis artimas nuliui. Aišku, tai teigti gana drąsu, tačiau savo teiginį grindžiu tuo, kad saugumo procedūras įgyvendina tam tikroms kategorijoms priskiriami asmenys:

- su kuriais įmonės, siekiančios gauti įmonės patikimumo pažymėjimą, neturi tiesioginio ryšio;

- kurių lojalumas ir patikimumas yra pagrindinė sąlyga tarnauti žvalgybos institucijose (pvz., tokie asmenys periodiškai tiriami poligrafu, o tyrimo metu paprastai užduodamas klausimas: „Ar esate kam nors davęs ar iš ko nors gavęs pakišą?“);

- kuriems valstybė suteikia visas teisines ir technines galimybes patikrinti faktus, turinčius reikšmės įmonių patikimumui nustatyti;

- kurie turi įgaliojimus kviesti įmonių direktorius ir kitus sandoryje pageidaujančios dalyvauti įmonės darbuotojus atlikti tyrimą poligrafu, kai kyla nors menkiausia abejonė dėl įmonės kapitalo kilmės, verslo ryšių, vengimo mokėti mokesčius, jų asmeninių ar dalykinių savybių ir pan.

Patikimumui netaikomas senaties terminas. Leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija neišduodamas atsisakius išsitirti poligrafu.

Apie įmonių ir jos darbuotojų patikimumo vertinimo metu nustatytas įtartinas veikas visada pranešama nusikaltimus ar nusižengimus turinčioms ištirti institucijoms, todėl sveiko proto, tačiau neapgalvotai praeityje pasielgę ar taip besielgiantys įmonių vadovai nuo tokių sandorių turėtų laikytis per atstumą. Šis straipsnis skirtas sąžiningiems rinkos dalyviams, kurie nori susipažinti su įmonių patikimumo vertinimo principais, įslaptintų sandorių apsaugai taikomomis priemonėmis ir procedūromis.

Pasirengimas dalyvauti įslaptintame sandoryje

Iš esmės čia būtų galima pateikti nuorodą į LR paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos 2012 m. spalio 26 d. posėdžio protokolu Nr. 56-5 patvirtintas Rekomendacijas juridiniams asmenims, siekiantiems gauti įmonės patikimumą patvirtinantį pažymėjimą dėl informacijos, kurią reikia pateikti įslaptintų sandorių saugumą užtikrinančioms institucijoms (Žin., 2012, Nr. 134-6858). Šiose rekomendacijose rastumėte paaiškinimų, ką reikia padaryti, siekiant gauti dalyvavimui įslaptintuose sandoriuose reikiamus dokumentus, tačiau nerasite atsakymų, kuriuos iš siūlomų veiksmų variantų turite išsirinkti ir atlikti, kaip juos atlikti teisingai ir kuo vadovautis sprendžiant, ar įmonei savo patalpose reikės saugoti, dirbti su įslaptinta informacija, ar reikės įslaptintą informaciją apdoroti automatizuoto duomenų apdorojimo sistemomis arba tinklais, kokią įslaptintos informacijos aukščiausią slaptumo žymą nurodyti prašyme inicijuoti juridinio asmens patikimumo tikrinimo procedūrą. Neteisingai užpildę dokumentus negausite prašomo įmonės patikimumo pažymėjimo, jei nepavyks įrodyti, kad tiesiog suklydote (įslaptintų sandorių saugumą užtikrinančiai institucijai nusprendus, kad nenurodydami tam tikrų duomenų bandėte nuslėpti jums nepalankius faktus), neteksite galimybės įslaptintuose sandoriuose dalyvauti ateityje, o vykdomi įslaptinti sandoriai gali būti nutraukti, neteisingai įvertinus, ar jums reikia patalpų, kuriose dirbsite ar saugosite įslaptintą informaciją, ar reikia automatizuoto duomenų apdorojimo sistemų ir tinklų, su kokia įslaptinta informacija, žymima aukščiausia slaptumo žyma, dirbsite ar susipažinsite, būsite pašalinti iš konkurso kaip neatitinkantys keliamų reikalavimų arba negalėsite įvykdyti sutarties sąlygų, arba panaudosite lėšas nereikalingai įrangai įsigyti ir patalpoms įrengti. Šioje dalyje pateiksiu siūlymus, kaip išvengti klaidų ir teisingai pasirinkti.

Pirmoji užduotis – nustatyti, ar verta ir kada reikia įsigyti įmonės patikimumo pažymėjimą. Jei valstybės ir savivaldybių institucijos neskelbia konkursų dėl įslaptintų sandorių sudarymo, kuriuose pagal savo veiklą galėtų dalyvauti jūsų įmonė, tai pradėti procedūras nėra prasmės; jei tokie konkursai skelbiami ir įmonė pageidautų juose dalyvauti, belieka nuspręsti, kada. Procedūras galima pradėti laimėjus konkursą (paprastai siūloma pateikti dokumentus įmonės patikimumo pažymėjimui išduoti pirmą ir antrą vietas laimėjusioms įmonėms), tačiau būtina įvertinti, kad tikrinimo procedūros trunka iki 6 mėnesių nuo prašymo inicijuoti juridinio asmens patikimumo tikrinimo procedūrą dienos. Laikas – pinigai: delsimas nenaudingas jūsų įmonei; gali taip atsitikti, kad valstybės ar savivaldybės institucija, siekdama

laiku panaudoti jai skirtas lėšas, ims proteguoti įmonę, kuri jau turi įmonės patikimumo pažymėjimą, todėl nusprendę dalyvauti įslaptintuose sandoriuose nedelskite ir pateikite dokumentus kuo anksčiau. Vienas patarimas pildant dokumentus: nemėginkite nuslėpti jums nemalonių faktų. Dažna lemtinga klaida – nemalonūs faktai neminimi paliekant neužpildytas grafas ar rašant brūkšnį. Dauguma tokių faktų neturi esminės reikšmės vertinant jūsų patikimumą, tačiau faktas, kad bandėte nuslėpti (nutylėti) faktą (net viešai žinomą), gali būti lemtingas.

Kokia įslaptintos informacijos slaptumo žyma turėtų būti įrašyta jūsų įmonės patikimumo pažymėjime? Jei įmonės patikimumo pažymėjime bus nustatyta žemesnė įslaptintos informacijos slaptumo žyma, nei pareikalaus įslaptintą sandorio konkursą paskelbusi institucija, turėsite pakartoti įmonės patikimumo pažymėjimo išdavimo procedūras, ir atvirkščiai: nebus jokių kliūčių dalyvauti įslaptinto sandorio konkurse, jei įmonės patikimumo pažymėjime bus nustatyta aukštesnė įslaptintos informacijos slaptumo žyma, nei pareikalaus sandorį paskelbusi institucija, tačiau toks pažymėjimas kels kitokių problemų. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme numatytos keturios slaptumo žymos: „Riboto naudojimo“, „Konfidencialiai“, „Slaptai“ ir „Visiškai slaptai“. Siūlau pamiršti slaptumo žymą „Visiškai slaptai“, nes jos apsaugai keliami labai dideli reikalavimai (tai informacija, kurios atskleidimas keltų grėsmę valstybės suverenitetui, žmogaus gyvybei ir pan.), todėl tai brangu, o tikimybė, kad kokia nors institucija pirks tokio lygio paslaugą, yra lygi nuliui – nebent tikite, kad Lietuva kurs savo branduolinį ginklą ar tokios paslaugos teikimo konkursą paskelbs užsienio valstybė.

Vertėtų išanalizuoti valstybės ir savivaldybių institucijų skelbtus ir skelbiamus įslaptintus sandorius: skelbimuose būtinai nurodoma slaptumo žyma. Aukščiausia įslaptintos informacijos slaptumo žyma yra ta, kurios jums reikia, tačiau reikėtų įvertinti ir kitus niuansus. Dėl objektyvių (skirtingų paslaugos teikimo ar prekių tiekimo sąlygų) ar subjektyvių (skirtingi paslapčių subjektai neretai analogišką informaciją įslaptina skirtingomis slaptumo žymomis) priežasčių analogiškų sandorių slaptumo žymos gali skirtis, todėl derėtų pasvarstyti, ar išskirtiniais atvejais verta dalyvauti konkurse (pvz., jei dauguma sandorių vienos rūšies paslaugai susiję su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, tačiau pasitaiko atskirų analogiškų sandorių, kurie susiję su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Slaptai“; taigi įvertinkite, ar dėl minėtų atskirų atvejų verta prisiimti didesnius įsipareigojimus). Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme nustatytos įmonės patikimumą patvirtinančio pažymėjimo neišdavimo sąlygos: tikrinimo turinys ir terminai, kurios yra vienodos visoms slaptumo žymoms, todėl santykinai (tikrinimo išsamumą gali diferencijuoti įslaptintų sandorių saugumą užtikrinančios institucijos) nėra skirtumo, dėl kokios slaptumo žymos pateikiamas prašymas išduoti įmonės patikimumo pažymėjimą, tačiau pagal nustatytą slaptumo žymą bus tikrinami ir asmenys: asmens kandidatūros tikrinimas dėl teisės dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, savo apimtimi yra žymiai mažesnis nei atitinkamai asmens kandidatūros tikrinimas dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija išdavimo (teisė suteikiama dirbti su informacija, turinčia slaptumo žymą „Riboto naudojimo“, o darbui su aukštesnėmis žymomis žymima informacija išduodami leidimai). Asmens kandidatūros tikrinimo turinys dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Konfidencialiai“ ar „Slaptai“, santykinai yra vienodas (tikrinimo išsamumą gali diferencijuoti LR valstybės saugumo departamentas). Apibendrinant galima teigti, kad

reikėtų išsamiau paanalizuoti situaciją, kai renkamės arba slaptumo žymą „Riboto naudojimo“, arba aukštesnę, o jei dvejojate, kokia slaptumo žyma: „Konfidencialiai“ ar „Slaptai“ – jums reikalinga, patariu rinktis „Slaptai“.

Kita užduotis – įvertinti, ar įmonei reikės automatizuoto duomenų apdorojimo sistemų ir tinklų (automatizuoto duomenų apdorojimo sistema ar tinklas dažnai tapatinamas su saugia informacine sistema; tai saugūs kompiuterių, telekomunikacijų tinklai ar atskiri įrenginiai, kuriuose galima apdoroti, saugoti ar kuriais galima siųsti įslaptintą informaciją), ir tais atvejais, jei jų reikės, – jas įsigyti, įrengti ir įteisinti. Dažniausiai automatizuoto duomenų apdorojimo sistemos prireikia rengiant projektus (pvz., elektroninių apsaugos sistemų; specialiosios paskirties pastatų ir pan.), kurie paslaugos pirkėjo sprendimu turi būti įslaptinami. Galimi atvejai, kai prieigą prie automatizuoto duomenų apdorojimo sistemos savo patalpose suteikia paslaugos pirkėjas, tačiau tai tinka tik trumpalaikiams ir nesudėtingiems projektams. Nėra patikimų kriterijų, iš kurių būtų aišku, ar teks rengti įslaptintą informaciją, – sąlygas diktuos paslaugos pirkėjas, todėl siūlau nuspręsti įgijus patirties. Kitaip tariant, jei esate įslaptintų sandorių naujokas, automatizuoto duomenų apdorojimo sistemų įrengimo klausimą atidėkite vėlesniems laikams. Pastaroji rekomendacija kurioziška, tačiau labiau šokiruoja faktas, kad teoriškai įmonės neturi galimybės savarankiškai įsirengti ir įteisinti automatizuoto duomenų apdorojimo sistemos ar tinklo. Neteko girdėti, kad sandoriui įvykdyti būtų prireikę kompiuterių ar telekomunikacijų tinklų, – paprastai pakanka į interneto tinklą nejungto specializuoto kompiuterio (arba kelių kompiuterių), todėl toliau aptarsiu tik specializuoto kompiuterio įrengimą ir įteisinimą.

Kompiuteriui, kuriame saugoma ar apdorojama įslaptinta informacija, pažymėta slaptumo žyma „Riboto naudojimo“, nebūtina taikyti apsaugos nuo informatyviojo elektromagnetinio spinduliavimo (TEMPEST), tačiau keliami fizinės apsaugos ir kiti įrenginio saugos reikalavimai, kurie... nėra nustatyti. Nepatvirtinti reikalavimai yra pirmoji priežastis, kodėl įmonė negali įsirengti tokios darbo vietos. Kompiuteriui, kuriame saugoma ar apdorojama įslaptinta informacija, pažymėta slaptumo žyma, aukštesne nei „Riboto naudojimo“, vienas iš keliamų reikalavimų – taikyti apsaugą nuo informatyviojo elektromagnetinio spinduliavimo. Bendras apsaugos nuo informatyviojo elektromagnetinio spinduliavimo lygis priklauso nuo patalpos (pastato) ir įrangos savybių, t. y. kuo patalpos savybės slopinti informatyvųjį elektromagnetinį spinduliavimą geresnės, tuo mažiau apsaugotos įrangos jums reikės. Čia ir yra bėda: galite įsigyti įrangą, tačiau kol neatlikti patalpos TEMPEST matavimai, negalite žinoti, kokios įrangos reikia, matavimus gali atlikti institucijos, užtikrinančios apsaugą nuo informatyviojo elektromagnetinio spinduliavimo, kurios tokius matavimus atliks tik pateikus prašymą inicijuoti juridinio asmens patikimumo tikrinimo procedūrą. Galėtumėte pagerinti patalpų savybes papildomomis priemonėmis, tačiau rekomendacijos įslaptintos ir jas gausite tik pasirašę įslaptintą sandorį...

Jei dar neįtikinau, žinokite, kad norėdami įteisinti specializuotą kompiuterį, turėsite jį akredituoti, tam turėsite parengti specifinių saugumo reikalavimų aprašą, saugumo valdymo procedūrų aprašą, rizikos analizę ir saugumo reikalavimų įgyvendinimo patikrinimo planą. Minėtiems dokumentams parengti reikia specialiųjų žinių, o tokių specialistų privačiame sektoriuje niekas nerengia (ir negali rengti, nes metodikos taip pat įslaptintos). Pasikartosiu: įslaptintų sandorių naujokams automatizuoto duomenų apdorojimo sistemų įrengimo klausimą vertėtų atidėti vėlesniems laikams. Daugumą problemų, kai pasirašysite įslaptinto sandorio sutartį, padės išspręsti valstybės pareigūnai.

Paskutinė pasirengimo užduotis – įvertinti, ar įmonei reikės patalpų, kuriose bus dirbama ar saugoma įslaptinta informacija, ir kaip tais atvejais, jei jų reikės, jas tinkamai įrengti. Patalpų neprireiks tik retomis išimtimis, t. y. kai garantinio ar pogarantinio aptarnavimo ar remonto paslaugos teikiamos paslaugos pirkėjo teritorijoje ar patalpose, tačiau net tokiais atvejais paslaugos pirkėjas neretai įslaptina (dėl subjektyvių ar objektyvių priežasčių) sutartis, techninius reikalavimus ir pan. Patarimų, kaip įrengti patalpas, rasite LR paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos 2007 m. vasario 2 d. protokolu Nr. 56-1KF patvirtintuose Bendruosiuose įslaptintos informacijos fizinės apsaugos reikalavimuose ir Patalpų įvertinimo dėl jų pripažinimo tinkamomis saugoti ar jose dirbti su įslaptinta informacija metodinėse rekomendacijose (Žin., 2007, Nr. 29-1085). Juridinio asmens patalpos, kuriose numatoma dirbti su įslaptinta informacija ar tokią informaciją saugoti, bus vertinamos vadovaujantis minėtais dokumentais, tačiau jeigu tikitės realaus saugumo, siūlau nesivadovauti rekomendacijomis „aklai“, nes jos, mano manymu, turi esminių trūkumų vertinant saugumo priemonių visumą. Parenkant patalpą svarbu įvertinti, ar joje bus automatizuoto duomenų apdorojimo sistemų, nes tuo atveju aktualios ir patalpos savybės

slopinti informatyvųjį elektromagnetinį spinduliavimą (šiuo klausimu rekomendacijų LR paslapčių apsaugos koordinavimo komisijos patvirtintuose dokumentuose nerasite). Idealu, kai šalia parinktų patalpų nėra automobilių stovėjimo aikštelių, nekontroliuojamų pastatų ar kabinetų. Informatyvųjį elektromagnetinį spinduliavimą slopina ištisiniai metalo lakštai ar pakankamai tankus metalinis tinklas, priešais pastatą auganti medžių eilė ir t. t. Rekomendacijose užsimenama apie techniškai saugias zonas: tokioms zonoms įrengti ir patikrinti prireiks profesionalios specialiosios technikos, kuria disponuoti gali tik tam tikros valstybės institucijos; todėl tikimybės, kad paslaugos pirkėjas pareikalaus atitinkamai įrengti patalpas, nėra, tačiau galima patalpų nuoma konferencijoms, posėdžiams ir t. t., kai paslaugos pirkėjas pats pasirūpina saugumo priemonėmis. Ypač tai tampa aktualu tarptautinių renginių metu (pvz., Lietuvos Respublikos pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiu).

Įslaptinto sandorio sutarties sudarymas

Kadangi sudaryti sandorius paprastai pavedama sandorių specialistams, kurie saugumo reikalavimams neretai skiria mažai dėmesio, į įslaptinto sandorio sutartį dažnai įrašomi standartiniai reikalavimai ir abi šalys nesigilina į saugumo reikalavimus. Toks požiūris gali atnešti nenumatytų išlaidų arba sukelti pragaištingų pasekmių.

Dažna situacija, kai paslaugos pirkėjas įslaptina visus su sandoriu susijusius raštus, projektus, planus, grafikus, sutartis, faktūras ir pan. Tokia situacija rodo, kad paslaugos pirkėjas nesupranta, kokia informacija sudaro paslaptį, arba „apsidraudžia“. Paslaugos teikėjas atsiranda sudėtingoje situacijoje, nes, išsamiai atsakydamas į raštą, turi įslaptinti savo raštą, teikdamas pasiūlymą dėl darbų atlikimo grafiko, turi įslaptinti savo pasiūlymą, įvykdęs įsipareigojimus, įslaptintą sutartį privalo grąžinti paslaugos pirkėjui ir t. t.; atsakymams parengti reikia automatizuotų duomenų apdorojimų sistemų, dokumentams gabenti reikia ginkluotos apsaugos, sutartys ir faktūros reikalingos įmonės finansinei apskaitai, todėl jų grąžinti negalite, įslaptinę faktūras, nežinia, kaip atliksite auditą (informacijos negalima perduoti trečiajai šaliai, t. y. auditą vykdančiai bendrovei), pateiksite ataskaitas Valstybinei mokesčių inspekcijai ir pan. Šių problemų išvengsite, jei išsireikalausite įslaptinimo žinyną, kuriame bus įvardyta paslaptį sudaranti informacija. Daugeliui nesiseka nusakyti informacijos, kuri sudaro paslaptį, todėl įrašo dokumentų formas „projektas“, „grafikas“ ir pan. Tampa neaišku, ar raštas, kuriame aptariamas projektas, irgi turi būti įslaptintas, todėl įslaptinimo žinyne turėtų būtų rašoma „Banderolių apsaugai taikomi technologiniai sprendimai“, „Elektroninės įeigos kontrolės sistemos projektinis sprendimas“ ir pan. Kai tiksliai žinosite, kas sudaro paslaptį, neprivalėsite įslaptinti to, ko nereikia, ir galėsite reikšti pretenzijas paslaugos pirkėjui. Užsitikrinkite, kad sutartis nebūtų įslaptinta (įslaptinta informacija gali būti sutarties prieduose), teisės aktai nesuteikia teisės įslaptinti sandorio kainos, todėl reikalaukite, kad finansinei apskaitai būtini dokumentai nebūtų įslaptinami.

Draudžiama perduoti įslaptintą informaciją trečiajai šaliai be įslaptintos informacijos rengėjo sutikimo. Sutikimo suteikimo procedūras įforminti sudėtinga, todėl atskirais atvejais iš anksto negavę sutikimo, galite laiku nespėti įvykdyti sutarties sąlygų. Tokios situacijos dažnos, kai objekto, kuriame bus instaliuojama specifinė įranga, projektą rengia viena įmonė, o įrangą tiekia kita: sudėtinga parengti projektą, kai negalima tiesiogiai konsultuotis su įrangos tiekėju.

Įslaptintos informacijos gabenimui privalomos Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 24 str. nustatytos saugumo procedūros. Jei jų įgyvendinti negalėsite (pvz., negalite skirti ginkluotos palydos), užsitikrinkite, kad įslaptintus dokumentus pristatys į įmonę ir iš jos paims paslaugos pirkėjo įgaliotieji asmenys. Tais atvejais, kai įslaptinto sandorio sutartį pasirašote su NATO, ES ar užsienio valstybės institucija, užsitikrinkite, kad sandoriui įvykdyti reikiamų NATO ar ES standartų pateikimą užtikrintų paslaugos pirkėjas. Įslaptinto dokumento gabenimas iš užsienio yra brangus, todėl dažnai NATO, ES ar užsienio valstybės institucija atitinkamus dokumentus pasiūlo gauti iš LR institucijų, kurios turi automatizuoto duomenų perdavimo tinklus su atitinkamomis institucijomis. Pastarosios institucijos tai daro nenoriai, nes perdavusios

dokumentą prisiima įsipareigojimą jį susigrąžinti sandoriui pasibaigus, o nedalyvaudamos sandoryje, nežino, kada jis baigia galioti. NATO, ES ar užsienio valstybės institucijai oficialiai paprašius LR instituciją perduoti tam tikrus dokumentus įmonei ir įsipareigojus informuoti LR instituciją, kada sandoris bus įvykdytas, bendradarbiavimas turėtų vykti sklandžiai. Minėtu būdu pasinaudoti negalės su NATO, ES ar užsienio valstybės institucija įslaptintą sandorį sudaręs rangovas, o jei jūs esate jo pasitelktas subrangovas, LR institucija rangovo prašymo tikriausiai nepatenkins.

Paskutinis niuansas – įmonės parengtų dokumentų administravimas. Pastebiu tendenciją, kad įmonės parengtus dokumentus registruoja paslaugos pirkėjas, o paslaugos teikėjas jų neapskaito. Tokia praktika paslaugos teikėjui gali smarkiai „atsirūgti“, nes po keleto metų, pasikeitus sandoryje dalyvavusiems asmenims, valstybės ar savivaldybės institucijai pareikalavus grąžinti įslaptintus dokumentus, neturėsite įrodymų, kad dokumentai (pvz., rašto antras egzempliorius, kurį privalo saugoti rašto rengėjas) neegzistuoja. Sutartyje nustatę įmonės parengtų dokumentų administravimo principus išvengsite tokios rizikos.

Įslaptinto sandorio vykdymas ir užbaigimas

Įslaptinto sandorio vykdymo metu svarbu pildyti visus saugumo reikalavimus: sekti, kada baigia galioti įmonės patikimumo pažymėjimas, leidimai dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, leidimai automatizuotai apdoroti ir perduoti įslaptintą informaciją, pateikti dokumentus naujam pažymėjimui ar leidimams gauti, informuoti apie pasikeitusius atsakingus ar sandorį vykdančius asmenis, kruopščiai apskaityti kiekvieną gautą ar parengtą įslaptintą dokumentą, vykdyti fizinės saugos procedūras ir t. t. Kiekvienam sandoriui paslaugos pirkėjas pareikalaus paskirti asmenį (ar asmenis), atsakingą už atskiras įslaptintos informacijos apsaugos sritis. Skiriamas asmuo turi būti lojalus įmonei, patikimas ir puikiai išmanyti įslaptintos informacijos apsaugos reikalavimus, nes šio asmens klaidos kaina lygi vykdomų ir ateities sandorių kainų sumai.

Įstatymu nustatyta, kad įslaptintą sandorį įvykdžius ar jo vykdymą nutraukus prieš terminą, įmonė privalo paslapčių subjektui perduoti visą gautą ar įslaptinto sandorio vykdymo metu sukurtą įslaptintą informaciją. Perfrazavus gerai žinomą posakį, galima tvirtinti: nėra dokumento – nėra problemos. Nebeaktualaus įslaptinto dokumento saugojimas tolygus neatsakingam rizikos prisiėmimui. Grąžinkite visus nereikalingus įslaptintus dokumentus iškart, kai jų nebereikia, – nelaukite, kol to pareikalaus paslaugos pirkėjas, ir būtinai pareikalaukite iš paslaugos pirkėjo raštiško patvirtinimo, kad paslaugos pirkėjas dėl perduotų ar įmonės sukurtų įslaptintų dokumentų pretenzijų neturi. Tik tada galėsite gyventi ramiai.

Visi duomenų perdavimo sprendimai iš vienų rankų

comnet
Communication Networks

atstovas Lietuvoje
ARTechnika UAB
V. Kudirkos g. 6, 03105 Vilnius
T. 8 5 203 4357
F. 8 5 203 4359
E. paštas: biuras@aritechnika.lt
www.aritechnika.lt

artechnika
SAUGOS TECHNOLOGIJOS

Tik vienintelė kompanija gali sudėti visus dėlionės gabaliukus į vientisą paveikslą

Šviesolaidinė optika | Varioniai laidai | Vaizdo signalai | Duomenys | Garsiniai signalai | Belaidis duomenų perdavimas | Ethernet duomenų protokolai

Nesvarbu, kokio tipo ar formos duomenis Jūs norite perduoti, ComNet gali pasiūlyti Jums tinkamą sprendimą, pateikdama labiausiai išbaigtą pramoninę duomenų perdavimo įrangos gaminių seriją.

Vaizdo, garso ir duomenų srautai per šviesolaidžius

Ethernet per šviesolaidžius
Valdomi Ethernet jungikliai ir Media keitikliai su arba be PoE+

CopperLine® ilgintuvai
Ethernet per UTP/COAX nuotolio ilgintuvai

NetWave® belaidis Ethernet'as
Point-to-Point ir Point-to-Multipoint jungimas

LIFETIME WARRANTY ∞ MADE IN THE USA WWW.COMNET.NET

„Jis man skolingas!“

Edvinas Rajuncas
UAB „ES security“ direktorius

Ne paslaptis, kad skolos – aktualiausia šių dienų įmonių problema. Apsaugos įmonės taip pat ne išimtis, o gal netgi ir savotiška taisyklė – juk retas kuris sutiktų mokėti už saugos paslaugas iš anksto. Daugelis rinkos dalyvių siūlo ar prašo atidėti mokėjimus – kad būtų paprasčiau bendradarbiauti, pakaktų laiko įsitikinti teikiamos paslaugos kokybiškumu ar būtų galima taip užsitikrinti reikiamų apyvartinių lėšų kiekį. Tačiau, kaip rodo praktika, tik nedaugelis Lietuvos įmonių žino, kaip reikėtų susidoroti su būsimomis skolomis, jei partneris vis dėlto praėjus mokėjimo atidėjimo terminui už paslaugas nesumokėtų.

Skolų prevencija

Dar prieš pradėdamas kalbėti apie skolas visada rekomenduoju pamąstyti apie galimą skolų saugos įmonėje prevenciją. Iš patirties galiu užtikrinti, kad skolų administravimas kainuoja ne tik nemažai nervinių ląstelių, bet ir priverčia iššvaistyti daug tokio brangaus ištekliaus kaip laikas, tad ir mūsų įmonėje jau pradėjo veikti skolų prevencijos mechanizmas.

Pats pirmiausias visiems lengvai prieinamas būdas yra tiesiog susirinkti pažįstamų atsiliepimus apie įmonę, su kuria planuojate pradėti dirbti taikydami mokėjimo atidėjimus. Šiuo požiūriu Lietuvos mastai yra labai palankūs: verslo pasaulis yra nedidelis ir visos įmonės yra daugiau ar mažiau žinomos jame besisukantiems asmenims. Taigi, susirinkę bent 2–3 atsiliepimus apie naują galimą partnerį, jau galėsite daryti šiokias tokias išvadas apie įmonės patikimumą ir, svarbiausia, mokumą.

Antroji viešai prieinama priemonė yra įmonės rekvizitų bei skolų valstybei informacija, kuri skelbiama tiesiog internete. Ten galite lengvai sužinoti apie įmonės skolas „Sodrai“ ar rasti PVM mokėjimo duomenis. Jei skola minėtoms institucijoms yra nuolatinė ir didelė, tai jau pirmas signalas, kad prieš pradedant dirbti ar suteikiant kreditą verta pasidomėti šia įmone ir patyrinėti ją atidžiau.

Vis dėlto vien rekomendacijomis bei viešai prieinama informacija kliaujantis ne visada įmanoma sumažinti galimą riziką, ypač jei sandorio vertė yra didelė, o jūs investuojate savo įmonės pinigus. Taigi trečioji priemonė, padėsianti užtikrinti skolų prevenciją, yra įmonės kreditingumo rodiklių analizė. Tokią paslaugą teikia keletas didžiųjų interneto portalų, juose už tam tikrą mokestį galite įsigyti norimos įmonės kreditingumo analizę. Joje daugiausia dėmesio verti šie svarbiausi rodikliai:

1. Įmonės steigimo informacija: registravimo data, įstatinis kapitalas. Šie duomenys padės jums nustatyti, ar ilgai veikia jūsų naujasis partneris, ar į

įmonę investuojamas kapitalas, – tai yra pirminė informacija, kuri leis suprasti, ar įmonė veiks ir bent jau netolimoje ateityje. Rizikinga pradėti dirbti su visiškai naujomis įmonės, neturinčiomis kapitalo, – jei tektų kreiptis į teismą, liktumėte ir be skolos, ir su teismo išlaidomis.

2. Įmonės dydis: metinė apyvarta, darbuotojų skaičius. Kuo didesnė įmonė, tuo jos finansiniai srautai dažnesni, operatyvesni, vadinasi, jūs galite būti bent iš dalies tikras, kad ši įmonė sulaukia finansavimo iš šalies. Taip pat svarbu patikrinti, ar įmonė veikia pelningai.

3. Įmonės teisinė informacija: teismų, turto areštų skaičius, skolų dydis. Rasta tokia informacija yra pirmasis signalas jums, kad įmonė yra turėjusi ar ir tebeturinti problemų dėl mokumo. Jei aukščiau minėti duomenys taip pat yra nepalankūs, iš tiesų nerekomenduojama suteikti tokiai įmonei finansavimo – taikyti mokėjimo atidėjimus.

4. Įmonės teisinis statusas – jis nurodo, ar įmonė nėra likviduojama, bankrutuojanti, pertvarkoma ir kt. Su įregistruotą vieną iš šių statusų turinčiomis įmonėmis dirbti taip pat labai rizikinga.

5. Įmonės rizikos įvertinimas – tai paslaugos teikėjo, iš kurio perkate informaciją apie jums rūpimą įmonę, pateikiamas bendras rizikos įvertinimas – rizika dažniausiai skirstoma į tris kategorijas: maža, vidutinė bei didelė.

Visus išvardytus rodiklius rekomenduoju analizuoti ir vertinti kompleksiškai, nesusitelkiant tik į vieną iš jų, kadangi tik žinodami visumą jūs priimsite tiksliausią sprendimą.

Jei visgi skolų išvengti nepavyko...

Pasidalinsiu mintimis apie keletą, mano nuomone, efektyviausių priemonių, kurias taikome ir savo įmonėje norėdami susigrąžinti skolas.

1. **Trijų priminimų sistema.** Visų pirma klientas turi žinoti, kad jis jums skolingas, taip pat žinoti tikslią skolos sumą. Jei dirbate su didele kompanija, sąskaitos joje gali tiesiog pasimesti, todėl kartais užtenka pirmojo – draugiško, bet būtinai rašytinio – priminimo apie vėluojančią skolą. Antrasis rašytinis priminimas turėtų informuoti apie išaugusį skolos dydį, jei skaičiuojate delspinigius, bei uždelstas dienas. Šiame priminime taip pat naudinga paminėti Lietuvos Respublikos numatytą skolų išieškojimo procesą, kad partneris žinotų, jog reaguojate į skolą rimtai ir ketinate imtis tolimesnių priemonių. Trečiasis, paskutinis, priminimas reikalingas įspėti apie pasibaigusį papildomą terminą skolai apmokėti bei pradedamą skolos išieškojimo procesą. Rekomenduoju pasidaryti tris elektroninio laiško šablonus, pagal kuriuos siųsite priminimus skolininkams.

2. **Skolos padengimo grafiko sudarymas.** Šią priemonę veiksminga naudoti su įmonėmis, kurioms paslaugų nebeteikiate, tačiau norite „draugiškai“ atgauti savo uždirbtus pinigus. Kartu su įmonės finansininku parenkite planą, per kiek laiko ir kokia suma siūlote skolininkui padengti turimą skolą, ir pasitvirtinkite šį planą abiejų įmonių vadovų parašais. Tai bus jūsų oficialus įsipareigojimas skolą padengti, kurį vėliau prireikus galėsite panaudoti teisme.

3. **Išieškojimas teismine tvarka.** Pažymėtina, kad šis, trečiasis, kelias yra teisėtas būdas susigrąžinti uždirbtus pinigus, tačiau jis nėra paprastas. Tai jums kainuos laiko, pinigų, taip pat teks patirti ne visai malonių akimirkų. Pradėti reikėtų nuo antstolių, kurie iš pradžių stengsis išreikalauti jums priklausantį atlygį nepradėjus teisminio proceso. Tik tuo atveju, jei skolininkai mokėti atsisakys, skola bus išieškoma Lietuvos Respublikos teisme.

Apibendrindamas norėčiau priminti, jog ne veltui sakoma, kad geriausias karas – nejvykęs, tad daugiausia dėmesio vis dėlto rekomenduoju skirti skolų prevencijai, o ne jų administravimui. Taip sutaupysite ne tik pinigų, bet ir savo darbo laiko sėkmingai įmonės plėtrai bendradarbiaujant su mokiais klientais.

Apsaugos sistemos ir draudimas: geriausio sprendimo beieškant

Tomas Nenartavičius
„ERGO Insurance SE“ Lietuvos filialo Draudimo departamento vadovas

Apvogti namai – tai pirmiausia didžiulis psichologinis šokas ir stresas. Vėliau apninka priekaištai sau ir kankinantys klausimai: „Kodėl mane?..“, „Kodėl nesisaugojau?“, „Ko nepadariau?..“ Kas tai patyrė, daugiau nenorėtų to išgyventi. Juk po vagystės daugelį dar ilgai persekioja jausmas, kad namuose likę daiktai – lyg svetimi, neapleidžia slogus pojūtis ir mintys, kad tavo erdvėje būta įsibrovėlio...

Saugumo poreikis – paskata ieškoti sprendimų

Saugumo jausmas – vienas pagrindinių žmogaus gyvenimo poreikių. Jei jo nėra ar jis nepakankamas, džiaugsmo ir ramybės namuose nesuteikia nei gražūs baldai, nei namų ruošos darbus palengvinanti puiki buitinė technika. Potencialios rizikos ir nemalonių pojūčių dėl netikrumo vengiantis asmuo apsisaugoti siekia įvairiomis priemonėmis.

Mūsų šalies gyventojai, bent kartą nukentėję nuo ilgapirščių, savo būstą ir turtą jame linkę saugoti įvairiomis priemonėmis ar metodais. Populiariausi iš jų – šarvuotos durys, draugiška kaimynystė ar įsigytas šuo. Tačiau ar tikrai to pakanka visapusiškam saugumui? Šarvuotos durys ir patikimi užraktai tikram vagišiui nesunkiai įveikiami, net ir budrūs kaimynai kada nors eina miegoti, o sarginiai šunys patys nubaidomi tam tikromis cheminėmis medžiagomis.

Įpročiai keičiasi

Naują būstą įsigyjantys žmonės ar jaunos šeimos skiria daugiau dėmesio saugiai aplinkai. Net ir neturėjusieji skaudžios patirties pirmenybę teikia ir patikimais apsaugos būdais laiko kompleksines apsaugos sistemas, kurias sudaro elektroninės apsaugos sistemos, šarvuotos durys su patikimais užraktais ir būsto draudimas.

Elektroninė apsaugos sistema yra efektyvi prevencinė saugos priemonė. Ji laiku įspėja apie įsilaužimą ar kilusį gaisrą, signalas akimirksniu pasiekia saugos tarnybas, į pavojų nedelsiant reaguojama. Tačiau draudimo įmonių žalų ekspertai pastebi, jog tenka reguliuoti žalas po gaisro ar vagysčių, kurių metu apsaugos sistemos apie nelaimę neįspėjo. Dažniausios signalizacijos nesuveikimo priežastys: ji būna neįjungta, baterijos išsikrovusios ar nutrūkęs elektros energijos tiekimas, be to, dažnai tylą gaisro atveju lemia ir signalizacijos gedimai ar tyčinis jos atjungimas. Įsirengus signalizaciją būtina ją prižiūrėti, periodiškai tikrinti, laiku šalinti gedimus. Patyrus turto žalą, nuostolių neišvengiama, nebent apdairus šeimininkas būna sudaręs būsto draudimo sutartį.

Kompleksinė turto apsauga – ramesnės ateities garantas

Pagal nusistovėjusią praktiką saugos tarnybos ir gyventojai ar verslo subjektai sudaro objektų stebėjimo ir reagavimo sutartis. Tais atvejais, kai įvykdoma vagystė ir signalizacija nesuveikia arba signalas neperduodamas saugos tarnybai, ši nėra už tai atsakinga. Saugos reagavimo grupė įsipareigoja atvykti į objektą ir, pastebėjusi įsilaužimo ar gaisro požymių, informuoti apie tai klientą. Paprastai nustatomas įvykio reagavimo laikas. Kuo greičiau atvykstama į įsilaužimo vietą, tuo mažesnė galima žala. Vis dėlto statistika byloja, kad vagystė paprastai įvykdoma vos per kelias minutes, o vagys retai sučiumpami. Taigi, vienintelis patirtos žalos atlyginimo garantas – būsto draudimas. Esant kompleksinei turto apsaugai, nukentėjusiam asmeniui žala atlyginama tiesiogiai, todėl išvengiama galimo šalių konflikto, išsprendžiamas atsakomybės, funkcijų ir pareigų pasidalijimo klausimas, optimizuojamos sąnaudos, galiausiai klientas jaučiasi saugus ir patenkintas. O tai – išties svarbus gyvenimo kokybės veiksnys.

Autonominis dūmų signalizatorius: išsami dosjė nuo gimimo iki šių dienų

Giedrius Taraškevičius
UAB „Levoriškis“

Autonominis dūmų signalizatorius – tai prietaisas, kuris turi skleisti garsinį signalą, kai jo veikimo zonoje atsiranda dūmų.

Autonominio dūmų signalizatoriaus gimimo metai: 1980-ieji.

Europoje toks prietaisas pirmiausia pradėtas pardavinėti ir naudoti Anglijoje.

Pirmieji detektoriai veikė jonizacijos principu, pasižymėjo puikiu jautrumu, gebėjo aptikti dūmus ankstyvoje gaisro stadijoje, nebijojo dulkių (neužsidulkėdavo), bet skleidė labai mažą, neviršijančią priimtinų normų (0,9 mikrokiurio) radiaciją, nes veikė naudojant radioaktyvią medžiagą *Americium 241*.

Nepriekaištingas signalizatorių veikimas, paprasta instaliacija ir saugumo poreikis nugalėjo radiacijos baimę ir 1990 m. autonominiai dūmų signalizatoriai išplito po Europą – juos pradėta pardavinėti Beniliukse, Vokietijoje, Skandinavijoje ir kitur.

Laikui bėgant, Europoje ėmė griežtėti ekologiniai reikalavimai, buvo patvirtintos radioaktyvių atliekų tvarkymo ir utilizavimo direktyvos ir normos. Norint nepažeisti jų nuostatų, reikėjo labai didelių piniginių lėšų. Šios „investicijos“ buvo įskaičiuojamos į gaminio savikainą, o tai didino

gaminio kainą ir vartotojas pradėjo abejoti, ar jam reikia saugumo už tokius pinigus ir dar su lengvu radiacijos fonu. Negana to, apie 2000 metus kai kurios Europos valstybių vyriausybės pradėjo rengti teisės aktus, kurie tiesiogiai draudė naudoti jonizacinius dūmų signalizatorius. Tai ir lėmė optinių dūmų signalizatorių kaip pagrindinio standarto įsitvirtinimą daugelyje valstybių. Dėl nedidelės kainos, 10 metų eksploatacijos laikotarpio, mažesnių matmenų ir nesudėtingo montavimo jie tapo pagrindiniais gaisro aptikimo ir signalizavimo įrenginiais.

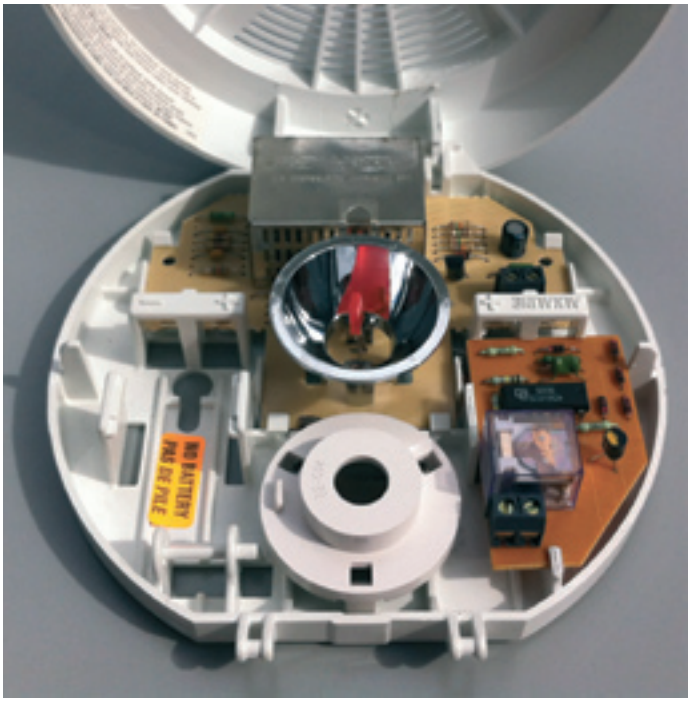

Vis dėlto autonominiai dūmų signalizatoriai nebuvo pamiršti ir prisikėlė tarsi antram gyvenimui. Jiems buvo patikėta daugiausia daugiabučių, gyvenamųjų namų, poilsio paskirties pastatų (kempingai, vasarnamiai, medžioklės nameliai ir t. t.) bei statybos vagonėlių patalpų ir jose esančių žmonių apsauga nuo gaisro. Įrengiant ir eksploatuojant autonominius signalizatorius būtina vadovautis LST EN 14604 serijos standartų reikalavimais, gaisro aptikimo ir signalizavimo sistemų projektavimo ir įrengimo taisyklėmis (paskutinė redakcija 2012 06 29, Nr. 1-186), taip pat gamintojo parengta autonominių dūmų signalizatorių naudojimosi instrukcija (joje turi būti nurodyta, kaip signalizatorius turi būti tvirtinamas, prijungiamas arba keičiamas jo maitinimo elementas).

Šiandien galima sakyti, kad autonominiai dūmų signalizatoriai žinomi daugiau kaip 10 metų. Keletas Europos Sąjungos institucijų nusprendė patyrinėti šiuos signalizatorius ir sužinoti daugiau apie jų gyvavimą per tuos 10 metų. Tyrimo rezultatai apstulbino. Pavyzdžiui, Olandijoje 72 % visų namų turi po vieną ar daugiau autonominių dūmų signalizatorių. Tikrinant nustatyta, kad 45 % instaliuotų signalizatorių neveikia. Neveikimo priežastys: 90 % – išsieikvojusios arba iš viso išimtos (ir pamirštos įdėti naujos) baterijos, 10 % – užduklėję signalizatoriai. Tai reiškia, kad tik pusė šių namų turėjo dar veikiančią priešgaisrinę apsaugą. Nenoromis kyla klausimas: KAIP ILGAI? Lietuvoje tokių tyrimų niekas neatliko. Manau, kad rezultatai tikrai nebūtų geresni. Visa ši statistika byloja apie negerus dalykus: žmonės, matydami signalizatorių ant lubų, įsivaizduoja, kad jų namai ir gyvybė apsaugota, tačiau realybė yra kitokia.

Prisiminkime tik vieną neseniai įvykusią tragediją. Širvintų seniūnijoje, Avižonių kaime, gyvenančios S. S. šeimos name buvo savivaldybės administracijos sumontuoti autonominiai dūmų signalizatoriai. Kartą tėvams išvykus į parduotuvę, namuose kilo gaisras ir dūmais apsinuodijo keturi mažamečiai šeimos vaikai. Jų atgaivinti, deja, nepavyko... Tyrimo metu buvo nustatyta, kad autonominiai dūmų signalizatoriai nesuveikė, nes baterijos buvo išsieikvojusios ir nepakeistos naujomis.

Būtent dėl tokių priežasčių išsivysčiusios Europos valstybės, pvz., Vokietija, pradėjo griežtinti kokybės reikalavimus autonominiams dūmų signalizatoriams ir reikalauti, kad jie atitiktų ne tik standarto EN14604 prieduose ZA nurodytus reikalavimus, bet ir būtų sertifikuoti pagal priedo Q1 reikalavimus. Pagrindinis šio priedo reikalavimas – autonominis dūmų signalizatorius turi būti sukomplektuotas kartu su baterija, kurios vartotojas negalėtų nei išimti, nei įdėti ir kuri užtikrintų šio signalizatoriaus eksploatavimą 10 metų. Tai visai logiška, nes signalizatorių įrengimo taisyklės numato autonominių dūmų signalizatorių keitimą naujais ne vėliau kaip praėjus 10 metų po jų pirminio apžiūrėjimo ir išbandymo po įrengimo. Idealiausia būtų ir tai, kad ši baterija būtų paprasčiausiai įlituota ir per 10 metų eksploatacijos laikotarpį nereikėtų valyti baterijos prijungimo kontaktų.

Tikiuosi, šis reikalavimas greitu laiku ir Lietuvoje taps norma ar techniniu reikalavimu, kuris bus būtinai įtrauktas į rengiamų viešųjų pirkimų

konkursų signalizatorių techninės specifikacijas, o save gerbiantys ir savo profesijos prestižu besirūpinantys priešgaisrinės priežiūros inspektoriai gyventojams patars, kaip pasirinkti gerą ir patikimą signalizatorių, kuris tikrai apsaugotų jų turtą ir gyvybę.

Statybinės medienos apsauga nuo gaisro

PAGD prie VRM
Gaisrinių tyrimų centras

Mediena yra viena iš seniausių plačiai naudojamų konstrukcinių medžiagų. Naudojant medieną, galima taupyti kitus gamtinius išteklius ir prisidėti prie ekologinės pusiausvyros. Mediena – unikali biologinė medžiaga, kuri turi gana daug privalumų, palyginti su kitomis medžiagomis, – ji lengva, stipri, atspari smūgiams ir vibracijai, nesunkiai apdirbama ir t. t. Kita vertus, mediena turi ir trūkumų – sugeria daug vandens, pūva, deformuojasi veikiama drėgmės, o bene didžiausias jos trūkumas yra degumas.

Degimas, kaip reiškinys, gali būti įvairių formų, tačiau visos jos yra cheminė reakcija tarp degios medžiagos ir oro. Tinkamai panaudojant šią reakciją gaunama didžiulė nauda (energijos, šilumos šaltiniai), bet nekontroliuojama ji gali sukelti materialinių nuostolių ir netgi žmonių mirčių.

Medienos degimo procesas susideda iš šių etapų:
- drėgnos medienos džiovinimo;
- sausos medienos įkaitinimo;
- dujofikacijos;
- anglies liekanos įkaitinimo.

Džiovinimo metu iš medienos porų pašalinama drėgmė. Šis procesas vyksta 120–150 °C temperatūroje. Toliau kaitinant medieną iki 150–180 °C, pašalinamas kapiliarinis ir chemiškai surištas vanduo, prasideda lėtas medienos skilimas. Išsiskiria lakūs produktai, kuriuos sudaro nedegūs komponentai (CO_2 ir H_2O). Pasiekus 180–250 °C, pradedami ardyti medienos cheminiai ryšiai. To padarinys – susidarę paprastesni cheminiai komponentai: rūgštys, dervos, alkoholiai. Tuo pačiu metu susidaro ir nepatvarūs tarpiniai kompleksai. Esant tokiai temperatūrai, intensyviai išsiskiria lakūs produktai (vyksta pirolizė), kuriuos daugiausia sudaro nedegios dujos ir garai. Temperatūrai pakilus iki 280–300 °C, prasideda intensyvus medienos skilimas. 350–450 °C temperatūroje vyksta intensyvi medienos pirolizė ir išsiskiria pagrindinis degių dujų kiekis (40 % nuo galimo

SAREME

viSAR iP

ONVIF

VSC IPMD1MP - 1.3 MP

VSC IPSBL1MPFX - 1.3 MP

VSB IP1, laidų sujungimo dėžutė

UAB SAREME

Naugarduko st. 32/2, LT-03225 Vilnius
Tel. 8 5 2135047 Tel/fax. 8 5 2333567
E-mail. info@sareme.lt
http://www.sareme.com

Savanorių st. 271, LT-50131 Kaunas
Tel. 8 37 713651, Fax. 8 37 713653
E-mail. kaunas@sareme.lt
http://www.sareme.com

LEVORIŠKIS®
APSAUGOS SISTEMOS

Signa®
LEVORIŠKIS • APSAUGOS SISTEMOS

1. Kamera
SIGNA LIN 90 SFP

Rezoliucija 1000 TVL
Skaitmeninis artinimas
Jautrumas 0,01 Lux, OSD, IR-CUT, 3D NR
Kintamo židinio objektyvas 2,8-12 mm
IR pašvietimas iki 60 m
Lauko sąlygomis IP66

Kaina: 261 Lt su PVM

2. Kamera
SIGNA LIRDB SFP

Rezoliucija 1000 TVL
Skaitmeninis artinimas
Jautrumas 0,01 Lux, OSD, IR-CUT, 3D NR
Kintamo židinio objektyvas 3,6 mm
IR pašvietimas iki 20 m
Antivandalinis korpusas

Kaina: 158 Lt su PVM

3. Kamera
SIGNA LIRDC SFP

Rezoliucija 1000 TVL
Skaitmeninis artinimas
Jautrumas 0,01 Lux, OSD, IR-CUT, 3D NR
Kintamo židinio objektyvas 2,8-12 mm
IR pašvietimas iki 30 m
Lauko sąlygomis IP66
Padidinta montavimo bazė

Kaina: 215 Lt su PVM

4. Kamera
SIGNA LIKT 90 SFP

Rezoliucija 1000 TVL
Skaitmeninis artinimas
Jautrumas 0,01 Lux, OSD, IR-CUT, 3D NR
Kintamo židinio objektyvas 2,8-12 mm
IR pašvietimas iki 60 m
Lauko sąlygomis IP66

Kaina: 250 Lt su PVM

Vilniuje:
Kauno g. 34
Tel. 8 5 2337675
Faks. 8 5 2336218
levoriskis@tdd.lt

Kaune:
Tvirtovės al. 86-9
Tel. 8 37 708710,
Mob. +37061593099
Faks. 8 37 708457
kaunas@levoriskis.com

Klaipėdoje:
Baltijos pr. 115
(1 aukštas)
Tel. 8 46 300577
Faks. 8 46 300576
klaipeda@levoriskis.com

Telšiuose:
Šviesos g. 3
Tel. 8 444 52039
Mob. +37068227434
telsiai@levoriskis.com

maksimalaus kiekio). Dujų mišinys susideda iš 25 % H_2 ir 40 % sočiųjų ir nesočiųjų angliavandenilių. Ši temperatūrinė sritis yra egzoterminė. Vyksta pirminio skilimo produktų tarpusavio sąveika, kurios metu išsiskiria šiluma. Šis šilumos kiekis sudaro 5–6% žemiausios degimo šilumos (apie 15 MJ/kg). Esant 500–550 °C temperatūrai, medienos pirolizės greitis sumažėja, nes baigiasi medienos skilimas. 600 °C temperatūroje mediena galutinai skyla į lakius produktus ir anglies liekaną.

Esant 260–300 °C temperatūrai, lakių degių medžiagų išeiga yra pakankama, kad susidarytų dujų ir oro mišinys, kuris nuo ugnies šaltinio galėtų užsiliepsnoti ir degti. Medienos užsiliepsnojimo temperatūra priklauso nuo jos rūšies ir susmulkinimo. Pagrindinė medienos (pušies) užsiliepsnojimo temperatūra yra 255 °C, o pušies pjuvenų – 230 °C.

Medienos ir jos produktų degimas yra specifinis atsižvelgiant į tai, kad ant medžiagos paviršiaus susidaro apanglėjęs sluoksnis. Degimo metu šis sluoksnis sudaro sandarų „šarvą“, dėl kurio šiluma sunkiau įsiskverbia į gilesnius, neišsiskaidžiusius medžiagos sluoksnius, o lakūs produktai negali laisvai pasklisti aplinkoje terminio skaidymosi metu. Dėl šių medienos savybių aukštose temperatūrose tam tikram laikui pristabdomas gaisro plitimas. Tačiau svarbu tai, kad po suanglėjusiu sluoksniu veikiant šilumai vis dar vyksta medžiagos terminis skaidymasis ir jis gali būti labai pavojingas dėl medienos cheminės sudėties – joje yra apie 43 % deguonies, todėl terminio skaidymosi produktai gali sukelti smilkimą. Laikui bėgant smilkimo metu susidariusios dujos gali sudaryti pakankamai didelį slėgį, kad anglies sluoksnis sutrūktų ir prasidėtų degimas liepsna.

Norint sumažinti medienos degumą naudojamos apsaugos nuo ugnies priemonės. Jos gali būti skystos: dažai, lakai ir impregnantai – ir kietos: tepalai, bėralai. Pagal veikimo principą paviršiaus apsaugos priemonės (dažai, lakai, impregnantai) skirstomos į aktyvias (keičiančias degimo proceso kryptį) ir pasyvias (suformuoja izoliacijos sluoksnį, neleidžiantį šilumai pasiekti medienos). Lietuvoje medinėms konstrukcijoms apsaugoti dažniausiai naudojami antipireniniai tirpalai.

Antipirenai – tai tokios medžiagos, kuriomis padengtą medieną kaitinant labai sumažėja išsiskiriančių lakiųjų medžiagų kiekiai, o paviršiuje susidaro termoizoliacinių savybių turintis anglies sluoksnis. Tokio anglies sluoksnio šilumos laidumo koeficientas yra nedidelis, todėl jis apsaugo gilesnius medienos sluoksnius nuo įšilimo ir tolesnio medienos skilimo į degias dujas ir garus. Pirmiausia šildomi antipirenai lydosi, padengia medieną plėvele, lėtinančia jos terminį irimą. Kadangi dalis šilumos sunaudojama antipirenui išsilydyti, mediena mažiau įšyla, o susidarę garai ir dujos iš dalies papildomai vėsina jos paviršių ir sumažina deguonies koncentraciją ties medienos paviršiumi.

Antipireniniu tirpalu impregnuotos medienos degumo rodikliai priklauso nuo panaudoto antipireninio tirpalo cheminės sudėties, jo išeigos, impregnavimo būdo (atsižvelgiant į tai, į kokį gylį prasiskverbs antipireniniai junginiai) bei pačios medienos struktūros ir savybių.

Antipireninio tirpalo įsiskverbimo į medieną gylis priklauso nuo impregnavimo metodo, medienos drėgmės ir struktūros, impregnuojamo bandinio padėties (horizontaliai ar vertikaliai), aplinkos sąlygų, antipireninio tirpalo savybių.

Nuo impregnavimo būdo priklauso, kokį druskų kiekį pasisavins mediena ir kaip jos pasiskirstys. Tačiau kad ir kokį impregnavimo būdą pasirinktume, didžiausios antipireninio tirpalo druskų koncentraci-

jos turėtų būti viršutiniuose medienos sluoksniuose. Jei vandens koncentracija antipireniniame tirpale padidinama, taikant tą patį impregnavimo būdą taip pat sumažėja medžio kapiliarinių ląstelių pasisavinamas druskų kiekis.

Patikrinti, ar mediena yra tinkamai impregnuota ir panaudotas reikiamas antipireninio tirpalo kiekis, gali PAGD prie VRM Gaisrinių tyrimų centras pagal metodiką „GTC/GBM 18:2011 Medinių konstrukcijų padengimo antipireniniais tirpalais kokybės įvertinimas“.

Populiariausių Lietuvoje naudojamų sertifikuotų antipireninių tirpalų gamintojai reklamoje ir etiketėse nenurodo, kaip keičiasi antipireniniu tirpalu impregnuotos medienos degumo rodikliai atsižvelgiant į aplinkos sąlygas, o tik pažymi, kad nerekomenduojama šių tirpalų naudoti nuo kritulių neapsaugotai medienai. Vis dėlto antipireniniu tirpalu impregnuotos medinės konstrukcijos veikiamos ir aplinkos drėgmės, o Lietuvoje, atsižvelgiant į metų laiką, ji gali būti labai skirtinga.

Iš 1 pav. pateiktų pušies medienos, impregnuotos vienu iš Lietuvoje populiariausių sertifikuotu antipireniniu tirpalu, suminio šilumingumo senėjimo tyrimo rezultatų vidutinių verčių, atsižvelgiant į sendinimo laiką ir ekspozicijos vietą, matyti, kad atmosferos veiksnių veikiami ant stogo laikyti bandiniai jau po 3 mėnesių neteko 91 %, po 6 mėnesių – 92,6 %, po 9 mėnesių – 94,2% antipireno apsaugos. Po 12 mėnesių bandiniai neteko 94,7% antipireno apsaugos. Taigi, šių impregnuotų bandinių šilumingumas buvo jau beveik toks pat kaip ir natūralios neimpregnuotos medienos. Natūralios neimpregnuotos medienos suminio šilumingumo vertė – apytiksliai 19,8 MJ/kg. Kompleksinis saulės, vėjo, temperatūrų kaitos, kritulių (lietaus, šlapdribos) ir santykinės oro drėgmės poveikis tokiomis sąlygomis buvo agresyviausias.

Vėdinamoje patalpoje laikytų bandinių suminis šilumingumas beveik nepasikeitė. Po vienų sendinimo metų bandiniai neteko 2 % antipireno apsaugos.

Nešildomos patalpos viduje laikytų bandinių suminis šilumingumas keitėsi nedaug: po 3 mėnesių bandiniai neteko 3,4 %, po 6 mėnesių – 6,2 %, po 9 mėnesių – 9 % , o po 12 mėnesių – 11 % antipireno apsaugos.

Lauke po stogu laikytų bandinių suminis šilumingumas keitėsi sparčiau. Po 3 mėnesių bandiniai neteko 7,5 %, po 6 mėnesių – 13,3 %, po 9 mėnesių – 19,9 %, o po 12 mėnesių – 29,2 % antipireno apsaugos.

Taigi, sudarius tinkamas sąlygas saugoti antipireniniu tirpalu impregnuotą medieną, galima tikėtis, kad vieno iš didžiausių medienos trūkumo – degumo – lygis gerokai sumažės.

Suminio šilumingumo priklausomybė nuo bandinių sendinimo trukmės, esant skirtingai ekspozicijos vietai

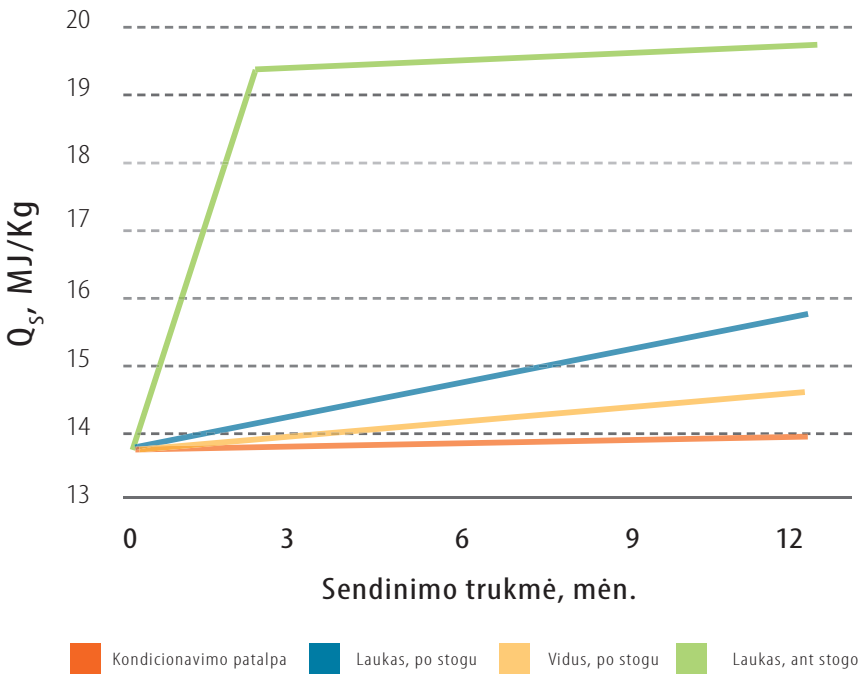

AVG organizuotame konkurse „Metų inovacija 2013“ dalyvavo:

UAB „Levoriškis“
UAB „Apsaugos komanda“

UAB „Sareme“
G. Lavrinovičiaus firma CLAVIS

UAB „Altum Retail“
UAB „Digitalas“
UAB AKTKC

Pateikta 15 paraiškų, varžytasi šiose kategorijose:

- „Lietuvos įmonės gaminys“;
- „Vaizdo stebėjimo sistema ir (ar) sprendimas“;
- „Patalpų ir teritorijų saugos sistema ir (ar) sprendimas: apsauga nuo įsibrovimo“;
- „Patalpų saugos sistema ir (ar) sprendimas: priešgaisrinė sauga“;
- „Mobilių objektų saugos sistema ir (ar) sprendimas“;
- „Mechaninės saugos sprendimas“;
- „Kompleksinis įgyvendintas projektas“;
- „Programinė įranga, skirta saugos sistemoms valdyti ar aptarnauti“;
- „Reklaminiai leidiniai (brošiūros) apie saugos produktus, naujo saugos gaminio pristatymo lapeliai, reklaminės gaminio pristatymo kampanijos paštu ar elektroniniu paštu“.

Konkurso **„Metų inovacija 2013“** pagrindinio prizo laimėtoja tapo

UAB „Apsaugos komanda“.

Patrulių valdymo sistemą (kategorija „Programinė įranga, skirta saugos sistemoms valdyti ar aptarnauti“) pristačiusi įmonė apdovanota pagrindiniu prizu.

Visi konkurso dalyviai apdovanoti diplomais, prizais ir vieno puslapio reklama žurnale „Rizikos faktorius“.

DAUGIAU INFORMACIJOS APIE KONKURSĄ GALITE RASTI WWW.AVG.LT

KOMANDA

APSAUGOS STANDARTUS KURIAME MES

UAB Apsaugos Komanda – tai saugos tarnyba, kuri pirmoji:

- Pradėjo teikti reagavimo į signalizacijos pavojaus signalus paslaugas (1994)
- Sukūrė bendrovės interneto tinklapį www.apsauga.lt (1997)
- Paslaugų teikimo kontrolei pradėjo naudoti palydovinę greitojo reagavimo ekipažų stebėjimo sistemą (2001)
- Atliko teikiamų elektroninės saugos paslaugų auditą ir gavo paslaugos kokybės vadybos sistemos atitikties ISO 9001:2003 sertifikatą (2003)
- Pradėjo teikti mobilių objektų ir transporto priemonių apsaugos paslaugas (2003)
- Apjungė visoje Lietuvoje turėtus signalizacijos stebėjimo pultus ir centralizavo paslaugos teikimą ir valdymą į vieningą, aukščiausius apsaugos standartus atitinkantį, duomenų perdavimo centrą (2004)
- Paslaugų teikimo valdymui sukūrė specializuotą, iki šiol analogų Lietuvos saugos rinkoje neturinčią, Klientų ir saugomų objektų Informacinę sistemą - duomenų bazę (2005), kuri apjungia saugomų objektų GPS koordinates, vaizdinę bei grafinę informaciją.

Šiandien jau ir kiti mūsų kolegos, teikiantys saugos paslaugas, gali pasigirti naudojantys tokius ar panašius paslaugos teikimo ir kokybės valdymo įrankius...

- O mes jau šiandien pristatome naujausią Apsaugos Komanda sukurtą produktą - Patrulių valdymo sistemą (2013), kuri veikdama saugomų objektų informacinių sistemų duomenų pagrindu, teikia į visuose greitojo reagavimo ekipažuose įrengtus duomenų terminalus informaciją apie artimiausią maršrutą į objektus bei visą kitą objektų vaizdinę ir grafinę informaciją, reikalingą saugumo užtikrinimui.

Kiekvienas **Apsaugos Komanda** sprendimas – tai žingsnis, keliantis saugos verslo paslaugų kokybės kartelę visiems saugos ekspertams.

www.komanda.lt

www.facebook.com/ApsaugosKomanda